

Den svenska megaförskolan

En kritisk rapport utifrån vittnesmål, forskning och barnhälsa

Rapport om den svenska megaförskolan -
Vittnesmål, forskning och barnhälsa
Publicerad 2025

Illustration omslag: Robert Nyberg

Redaktion: Lisa Deurell, Dimitra Blomberg,
Kristina Halling, Adam Ulveson, samtliga del
av Nätverket Stoppa Megaförskolan

Kontakt:
megaforskolan@gmail.com

www.megaforskolan.se

*Ett stort tack till alla som på något sätt medverkat
till tillblivelsen av denna viktiga rapport!*

Innehåll.

Inledning <i>Av Nätverket Stoppa Megaförskolan: Lisa Deurell, Dimitra Blomberg, Kristina Halling, Adam Ulveson</i>	4
Vittnesmål <i>Pedagoger och föräldrar berättar</i>	6
Experterna kommenterar <i>Forskare och experter utifrån forskning: Margareta Blennow, Ingrid Engdahl, Anette Hellman, Gunilla Niss, Anna Ståhl</i>	26
Enkät Sveriges Lärare Stockholm	38
En dag på megaförskolan <i>En förskollärare berättar</i>	41
Kritik av ny megaförskola <i>Begäran från 38 föräldrar</i>	44
Lugn-och-ro-systemet försummas i förskolan <i>Av Kerstin Uvnäs Moberg, läkare och professor i fysiologi</i>	50
Mellanstora förskolor fungerar bäst <i>Forskningsrapport från Norge</i>	52
Överklagande av ny megaförskola i Helsingfors <i>Marjatta Kalliala, docent i förskolepedagogik, stödjer finsk föräldraprotest</i>	56
Barn med särskilda behov drabbas mest <i>Intervju med Riksförbundet Attention</i>	58
Vad säger arkitekten? <i>Intevju med Angelica Åkerman, tidigare tjänsteperson på Boverket</i>	60
Barnkonsekvensanalys i förskoleplaneringen <i>Av Docent Ingrid Engdahl</i>	62
11 synpunkter gällande nya förskolor <i>Av Nätverket Stoppa Megaförskolan: Lisa Deurell, Dimitra Blomberg, Kristina Halling, Adam Ulveson</i>	66
Lästips	70

Inledning.

Med denna rapport avser vi i *Nätverket Stoppa Megaförskolan* att samla den omfattande kritik som riktar sig mot megaförskolor. Vi har insamlat vittnesmål från de med egen erfarenhet, samt en mängd texter från forskare, pedagoger och andra med fördjupad förståelse om hur förskolans miljöer påverkar barns hälsa och utveckling.

Runt om i Sverige byggs nya enorma megaförskolor dimensionerade för över hundra, ibland uppemot trehundra barn. Detta är ett stort skifte inom svensk förskola som dessvärre leder till stora försämringar för barnen, och en allt sämre arbetsmiljö för förskollärare och barnskötare. Det saknas forskning om hur denna omställning påverkar barns hälsa, och i förlängningen folkhälsan, och vilken påverkan det får på barnens utveckling och fortsatta skolgång.

Vi är en grupp föräldrar som startat *Nätverket Stoppa Megaförskolan*. Sedan vi påbörjade vårt arbete 2024 har vi intervjuat förskollärare, träffat tjänstepersoner, politiker, fackförbund och andra föräldraföreningar. Under en kampanj har vi samlat in ett hundratal vittnesmål från pedagoger och föräldrar med egen erfarenhet från megaförskolor runt om i Sverige. Dessa, och mycket annat, sammanställer vi nu i denna rapport.

Återkommande teman bland vittnesmålen kommenteras av experter inom förskolepedagogik och barnhälsa från barnrättsorganisationen OMEP utifrån aktuellt forskningsläge.

Vi har kontakt med en föräldragrupp i Helsingfors som driver en juridisk process mot staden som planerar för en ny stor megaförskola. Föräldrarna stödjer sin sak

bland annat på ett expertutlåtande av **Marjatta Kalliala, docent i förskolepedagogik**. Utdrag ur detta utlåtande publiceras i rapporten.

Den största forskningsstudien hittills om megaförskolor gjordes 2011 av **det norska Kunnskapsdepartementet** som undersökte förskolans storlek och struktur i relation till kvalitet. Resultatet visade att mellanstora förskolor med cirka 60 barn gav bäst förutsättningar för en kvalitativ verksamhet. Denna storlek ger det bästa av två världar avseende en trygg plats för barnen, samtidigt som att förskolan är tillräckligt stor för att ge stabilitet och möjlighet till kunskapsutveckling för personalen.

Sveriges Lärare har under våren 2025 genomfört en enkätundersökning bland förskollärare i Stockholm. Det är anmärkningsvärt att hela 90 % av Stockholms förskollärare anser att en förskola inte bör omfatta fler än fyra avdelningar.

I rapporten berättar en förskollärare om en vanlig dag på megaförskolan där hon jobbar, där gråtande barn slussas mellan avdelningarna inom ett så kallat "gästsystem".

Kerstin Uvnäs Moberg, läkare och professor i fysiologi, berättar utifrån sitt kunnande om hur stress i förskolan hämmar barnens oxytocin i hjärnan, ett hormon som är avgörande för lugn och ro.

“Byggandet av förskolor med fler än hundra barn bör sättas på paus till dess att det finns forskning som utesluter risker för barns hälsa och utveckling.”

Särskilt hårt drabbas barn med särskilda behov. Med **projektledare Malin Eriksson och Malin Meissner på Riksförbundet Attention**, pratar vi om hur neuropsykiatriska funktionsvariationer (NPF) påverkas av megaförskolans miljöer. De menar att en stressig förskolemiljö i praktiken innebär att många barn inte får sina lagstadgade rättigheter tillgodosedda.

Många av de berättelser och den kritik som kommer fram i rapporten, liknar varandra. **Sammantaget blir det tydligt att megaförskolor innebär stora påfrestningar för många barn.** Den stora mängden barn och vuxna skapar otrygghet och stress, samt försvårar anknytning och relationsbyggande. Dessutom byggs megaförskolor ofta med alltför små lokaler vilket ger upphov till trängsel och ytterligare ökad stress. Vi befarar att dessa miljöer sannolikt utgör en risk för barns hälsa och utveckling. Värst drabbas de allra minsta barnen vars hjärnor befinner sig i känslig neurologisk utveckling, samt de barn som redan har det svårt på olika sätt. I praktiken diskrimineras barn med särskilda behov och NPF. Megaförskolan är inte en fungerande miljö för alla barn.

Rapportens återkommande vittnesmål om otrygghet, stress och trånga lokaler pekar på en större systemfråga. Trots att förskolans miljö är avgörande för barns hälsa saknas nationella krav kring utformning. Till

skillnad från de skarpa krav som gäller bostäder och arbetsplatser, lämnas barns miljöer åt kommuners och övriga huvudmäns godtycke. Här vilar ett särskilt ansvar på riksdagens politiker och myndigheter att inrätta ett nationellt regelverk för barns förskolemiljöer.

Megaförskolan är i grunden ett politiskt drivet effektiviseringsprojekt som går på tvärs mot både barnkonventionen och skollagen som bägge slår fast att barnens bästa alltid ska vara utgångspunkt.

Detta är våra uppmaningar till alla ansvariga politiker och tjänstepersoner:

- **Byggandet av förskolor med fler än hundra barn bör sättas på paus tills dess att det finns forskning som utesluter risker för barns hälsa och utveckling.**
- **Boverket och Skolverket bör tillsammans ta fram konkreta kravställningar för förskolans miljöer utifrån barns hälsa och grundläggande behov.**

Lisa Deurell, förälder

Dimitra Blomberg, förälder

Kristina Halling, förälder

Adam Ulveson, förälder

samtliga del av Nätverket Stoppa Megaförskolan

Vittnesmål.

I samband med kampanjen “Stoppa etableringen av megaförskolor” på MittSkifte.org har vi samlat in vittnesmål från pedagoger, föräldrar och andra. Av 129 st svaranden med erfarenhet från svensk megaförskola har vi valt ut de 100 svar som är mest beskrivande.

Att ta del av dessa 100 vittnesmål lämnar ingen oberörd. De visar på att barn många gånger inte får den omsorg de behöver i förskolan, något som till stor del kan härledas till megaförskolans bristfälliga upplägg. Det är därför av stor vikt att vittnesmålen blir kända för allmänheten – i synnerhet för föräldrar. Förskolans värld präglas av en tystnadskultur, med grund i den lojalitetsplikt de anställda har gentemot sin arbetsgivare, och som dessvärre håller vårdnadshavare ovetande om brister. Vår förhoppning är att de problem som framträder i dessa vittnesmål tas på allvar och förs vidare in i diskussioner och som beslutsunderlag för politiker, tjänstepersoner, konsulter och andra aktörer med inflytande över förskolans utformning.

I vittnesmålen återkommer vissa teman. Under kapitlet *Experternas kommentarer* går Svenska OMEP igenom dessa teman utifrån aktuellt forskningsläge. Här följer en överblick kring de huvudteman som lyfts.

Trygghet, relationer och anknytning

- Alltför många relationer och brist på fördjupade relationer.
- Barnen kan inte namnen på alla pedagoger. Inte heller namnen på alla barn.
- Svårt att se varje barn och lära känna barnens individuella behov.

- Otrygga lämningar med ständigt olika pedagoger.
  - Går emot forskning som säger att små barngrupper är avgörande för trygghet, relationer och lärande.
  - Barn från mindre förskolor upplevs ha mer bastrygghet.
- Läs vittnesmål nummer 2, 4, 7, 8, 11, 16, 23, 29, 33, 37, 38, 58, 61, 67, 87, 93, 94, 98, 100.

Stress

- Hög ljudnivå och buller.
  - Ständiga förflyttningar och övergångar i högt tempo.
  - Stress vid måltider då avdelningar äter i skift.
  - Stress för barn när avdelningar slås ihop morgnar och eftermiddagar.
- Läs vittnesmål nummer 2, 5, 6, 7, 10, 11, 19, 31, 39, 45, 57, 68, 80, 88.

NPF och barn med särskilda behov

- Rörigt för barn som är känsliga för många intryck och relationer.
  - Svårt med ljudnivån för barn med särskilda behov.
  - Svårt för barn med NPF med trånga lokaler där det saknas rum för återhämtning och individuell anpassning.
  - Svårt med höga krav kring övergångar och förflyttningar.
  - Svårt för pedagoger att möta barn med särskilda behov när man saknar uppbyggd relation.
- Läs vittnesmål nummer 2, 6, 14, 27, 28, 45, 56, 84.

Den fysiska miljön

- Nya megaförskolor byggs med alltför trånga hemvister vilket bland annat blir begränsande i det pedagogiska arbetet och innebär brist på rum för återhämtning och individuell anpassning.
- Trängsel i gemensamma hallar och kapprum, särskilt vid hämtningar och lämningar. Barn får stå i kö för att komma ut.
- Stora matsalar vilket upplevs stressande för barn.
- Byggnader i flera våningar medför krångel att ta sig ut på gården.
- Gården är för liten för mängden barn och ger höga ljudnivåer.
- Ett för stort sammanhang och för många regler och krav på barnen.
- Krav på bokning av rum, slottider i hallen, i matsalen och på gården.
- Institutionell och opersonlig miljö.

Läs vittnesmål nummer 2, 5, 6, 8, 11, 20, 25, 28, 32, 45, 49, 50, 53, 54, 57, 64, 73, 85, 90, 94, 96, 98.

Sjukdom och arbetsmiljö

- Höga sjuktal gällande stressrelaterade sjukdomar.
- Stor personalomsättning.
- Svårt att skapa en tydlig och fungerande organisation.
- Ovilja att arbeta på megaförskola.

Läs vittnesmål nummer 1, 2, 10, 14, 16, 23, 28, 36, 37, 82, 88, 94.

Organisation

- Barn slussas runt mellan avdelningar för att kompensera sjukfrånvaro hos personalen.
- Arbetsgivaren flyttar runt på personal istället för att ta in vikarier.
- Ständig rundflyttning skapar instabilitet och bristande hemkänsla på avdelningarna.
- Tungrott och svårt med organisation. Krav på "superstruktur".

Läs vittnesmål nummer 2, 5, 6, 13, 16, 18, 23, 28, 35, 41, 43, 46, 52, 55, 76, 79, 85, 98.

Säkerhet

- Många barn på liten yta ger sämre tillsyn.
- Svårt att känna igen alla föräldrar leder till ökad risk för kidnappning.
- Information som inte når fram till vårdnadshavare.
- Ökad risk för övergrepp när viss information riskerar falla mellan stolarna.

Läs vittnesmål nummer 9, 12, 15, 27, 62, 74, 83.

På följande sidor finns ett urval med de 100 mest beskrivande vittnesmålen från pedagoger, föräldrar och andra med erfarenhet från svenska megaförskolor.

Enkätfrågor:

Har du erfarenheter kring att arbeta eller ha ditt barn på en megaförskola? Berätta gärna, både övergripande och konkret!

Vad är din åsikt om de nya megaförskolorna?

Vem är du? Förälder, pedagog eller annan.

Inkomna vittnesmål:

Totalt antal svaranden: 589

Antal som uppger att de är pedagoger*: 267

Antal som uppger att de är föräldrar*: 156

Antal svaranden med erfarenhet av megaförskola: 129

Insamlingsperiod: Oktober 2024 - Mars 2025

*Vissa svarande anger sig vara både föräldrar och pedagoger.
För den som är intresserad av att ta del av ett anonymiserat källmaterial
går det bra att höra av sig.

“Barnen utsätts för väldigt mycket stress och anknytning till personal brister vilket ger otrygga relationer.”

/Pedagog

1. Med 144 barn inskrivna på en megaförskola så följer en stressig arbetsmiljö, många blir sjuka i stressrelaterade sjukdomar. Barnen utsätts för väldigt mycket stress och anknytning till personal brister vilket ger otrygga relationer. Väldigt dåligt ur ett barnperspektiv som uppenbarligen missats i riskanalyser. Framtiden är redan här med utanförskap, dålig anknytning till andra vilket kan leda till dålig självkänsla som i sin tur kan leda till att en tex tonåring söker sig till sammanhang där bekräftelse går att få.

/Pedagog

2. Jag har arbetat på en 8 avdelningsförskola i S i ca 7 år. Det har varit stor personalomsättning, höga sjuktal och väldigt svårt att skapa en tydlig och fungerande organisation. Vilket lätt till dålig arbetsmiljö och stress. Många olika relationer för barnen som inte alltid varit det bästa för dem. Gårdarna har varit alldeles för dåligt anpassade ytmässigt och hur de varit uppbyggda utifrån det stora antalet barn. De har inte varit tillräckligt stimulerande för barns rörelse och hälsa. Hög ljudnivå och rörigt för de barn som är känsliga för många intryck. Det har stressat barnen. Jag är därför helt emot de stor/mega förskolor som ska byggas i staden. Hur kan det ha gått igenom om man gjort barnkonsekvensanalyser enligt barnkonventionen och riskbedömningar utifrån arbetsmiljölagen? Anser kommunen att kommunallagen med budget i balans står över alla lagar? Precis som de anser att den gör det över skollagen när barn i förskola och skola inte får det som de har rätt till pga att budget i balans och kommunallagen står högst. Helt galet! Vi behöver friska barn som mår bra och är trygga för att kunna motverka kriminalitet och psykisk ohälsa. Minska barngrupperna och hög personaltäthet nu när barnantalet minskar. Våga satsa på barnen och framtiden!

Om det ska bygga nytt bygg 4 avdelningsförskolor. Det är mest hållbart ur arbetsmiljösynpunkt och lagom stort för barnen med hänsyn till anknytning.

/Förälder och lärare i förskola

3. Arbetar på en megaförskola. Stora förskolor är inte för alla barn. Många barn och pedagoger som har det tufft om dagarna. Stora barngrupper på lite pedagoger. Många utrymmen som måste delas med andra barn under nästan hela dagen. Gemensam gård, hall och toalettutrymmen. Kommunerna fortsätter att bygga dessa förskolor utan att ta någon input av oss pedagoger som arbetar där.

/Pedagog

4. Under två års tid då min son gick på en stor förskola i H. Helt fel tänk. Det är för stora och opersonliga. Det tog jättelång tid för personalen att lära känna mitt barn (alltså de som ej var avdelningspedagoger) vid lämning och hämtning. Ofta okända ansikten för mig och mitt barn när det också i perioder var mycket vikarier.

/Förälder

5. Jag har arbetat på sommarjour och juljour på 2 olika megaförskolor i staden och jag ser inget som är bra för varken barn och personal. De är en stressande arbetsmiljö för dem som är på förskolan samt både inne och utearean är mindre. De blir högre ljudnivåer för alla som är på förskolan. Sluta bygga nya megaförskolor. Att bygga dessa megaförskolor är bara av ekonomiska skäl, samt att arbetsgivaren inte behöver ta in vikarier då vi som jobbar på dessa förskolor får hela tiden täcka upp då någon i personalgrupperna är frånvarande och barnen flyttas mellan avdelningarna. Vi pedagoger kan inte se alla barn, vi kan inte ge barnen den tid de behöver varken

“Relationer tar tid att bygga och det är omöjligt i ett så stort sammanhang att skapa meningsfulla relationer till så många. De skapar stress och otrygghet för både barn och pedagoger.”

/Förskollärare och förälder

små som stora. Vi pedagoger ska lära oss alla ex 144 barns namn samt vårdnadshavare och mor/farföräldrars namn samtidigt som pedagoger ska hålla koll på allt som händer under dagen med våra barn. De är omöjligt att kunna se alla barn och barn kommer att må dåligt i dessa megaförskolor. Barn blir sönder stressade innan de börjar grundskolan, de kommer att få vara i en daglig miljö med höga decibel, redan nu är en vanlig dag på decibel runt 75 och uppåt och då är de ett medelvärde. Det här är barnens arbetsmiljö. Många pedagoger säger upp sig pga att denna arbetsmiljö inte är ok för någon, de leder till mer ohälsa både hos barnen och personal. Jag ser inga fördelar med dessa megaförskolor.

/Pedagog, barnskötare

6. Arbetar själv på en megaförskola där varje avdelning delas in i två eller tre barngrupper med egna hemvisten. Det är svårt att rymma 40 barn på en avdelning med en enda stor hall och tre toaletter. Vi har många barn med speciella behov som inte klarar av ljud nivån och det höga kraven som ställs på dem. Det höga tempot som innebär med förflyttning och övergångar ökar stressen hos barnen och oss pedagoger. Vi skapar superstrukturer för att klara av förflyttningarna, fördela oss över rum och skapa mindre grupp konstellationer över dagarna. Detta för att underlätta för barnen att ingå i trygga sociala relationer med varandra. Men vi räcker ofta inte till när det saknas pedagoger vilket det gör för jämnare. Dålig investering för vår framtida samhällsmedborgare. De lär sig att det finns ingen tid för omsorg och goda trygga sociala relationer redan som ettåringa. Att behöva bli utsatt för stress och oro vid så liten ålder är oroväckande. Detta kan bidra till att psykiskt ohälsa ökar hos barn i framtiden.

/Pedagog och förälder

7. Jag är själv förskollärare, och har haft mina barn på en förskola med 8 avdelningar. Alltid otrygga lämningar och ångslan över vilken pedagog som ska vara där på morgonen. Barnen vet knappt vad alla heter och än mindre känner de alla barn. Det är inte pedagogernas fel utan alldeles för stort sammanhang för så unga barn. Största tryggheten är med pedagogerna och barnen på den egna avdelningen. Relationer tar tid att bygga och det är omöjligt i ett så stort sammanhang att skapa meningsfulla relationer till så många. De skapar stress och otrygghet för både barn och pedagoger.

/Förskollärare och förälder

8. Jag har arbetat på en förskola med åtta avdelningar, en stor enhet där det tydligt framgår att storleken varken är bra för barnen eller för pedagogerna som arbetar där. Ur ett barnperspektiv ser jag hur det kan leda till ytligare relationer – barnen får inte samma möjlighet att bygga djupa och trygga band, varken med sina kamrater eller med personalen. Miljön blir ofta stökig och högljudd, vilket gör att samspelet och det sociala utvecklingsarbetet ibland försämras, och barnens trygghet kan bli lidande. Jag har även erfarenhet av att huvudsakligen få stötta andra avdelningar när det saknas personal, vilket innebär att barnen ofta flyttas mellan avdelningar för att täcka upp vid sjukdom eller frånvaro. Även om detta upplägg kan vara kostnadseffektivt, så bidrar det till en sämre arbetsmiljö för oss pedagoger och till minskad trygghet i barngrupperna. Det är också svårare att skapa och vårda en god relation till vårdnadshavarna när barngrupperna är så stora. Utifrån min erfarenhet vill jag därför framföra att jag inte alls anser att stora förskolor är bra för barnens utveckling eller för pedagogernas arbetsmiljö. Mindre förskolor främjar en tryggare, mer harmonisk miljö för barnen, där djupare relationer kan byggas, både mellan

“Värsta jag som pedagog gjort. Barnen är stressade (...) Många pedagoger blev utbrända och sa upp sig. Rektorn blev utbränd.”

/Förskollärare

barn och pedagoger samt gentemot vårdnadshavarna.

/Jag är pedagog och förälder, vill varken arbeta på en stor/megaförskola och skulle definitivt inte låta mina barn gå på en.

9. Ja (har erfarenhet av megaförskola, red anm).
För många barn på samma yta ger sämre kvalitet på pedagogiken samt tillsynen och säkerheten.

/Pedagog och förälder

10. Värsta jag som pedagog gjort. Barnen är stressade. Samarbetet mellan avd fungerar inte på sånt stort hus= barnen drabbas. Många pedagoger blev utbrända och sa upp sig. Rektorn blev utbränd. Så glad jag bytte till en fsk med 2 avd. Förstå kortisolnivån (stressen) hos så små barn med så stor förskola. Tycker det är under all kritik med dessa förskolor. Aldrig hört pedagoger som mår bra och när pedagogerna mår dåligt mår barnen dåligt. Det gynnar INGEN. Jobbade fyra år på denna förskola... alltid personal borta pga de mådde dåligt. Det skapar inte samma trygghet som en mindre förskola. Det är hemskt med 100 barn på en förskolegård, stackars personal och barn. Gör ont i magen av tanken. Borde forskas mer och gå in och se hur det faktiskt ser ut i dessa verksamheter. Ska vara så fint med gemensamma ytor och ateljer (som bara fallerar) forska hur barnen faktiskt mår i dessa byggnader!! Fy!!

/Pedagog

11. Har nyligen skolat in min tvååring på en megaförskola med 140 barn. Ofta rörigt vid hämtning och lämning i hall och på gården, väldigt många barn, pedagoger, föräldrar som trängs, är ledsna. Många pedagoger som inte vet vem man är förälder åt. Dessutom väldigt många föräldrar som kommer hela tiden vilket

påverkar de yngsta barnen som blir ledsna när de ser kompisar bli hämtade. Är själv förskollärare på en liten förskola med två avdelningar och det är enorm skillnad. Där känner vi alla barn, vårdnadshavare och övriga hämtare. Otryggt och mer stressigt för både barn och pedagoger. Sämre förutsättningar att genomföra förskolans uppdrag att vara ”trygg rolig och lärorik” som det står i läroplanen.

/Förälder och förskollärare.

12. Risken att en otrygg vuxen kommer i kontakt med barnen är större på ett stort ställe där viss information lätt kan hamna mellan stolarna.

/Pedagog

13. Jag arbetar strategiskt med förskolor, handleder och kompetensutveckla och jobbat hela yrkeslivet inom förskolan. Det är inte bra med stora förskolor. För mycket relationer för ett yngre barn. Tungrott och svårt med organisation. Anser enligt min erfarenhet att Max 5 avdelningar på ett hus fungerar både utifrån barn och vuxnas ”arbetsmiljö”.

/Pedagog och förälder

14. Under studietiden hade jag praktik i en 1-3 års grupp på en megaförskola. Barnen grät mycket, var väldigt kontaktsökande med de vuxna. Barn med behov var utåtagerande och hamnade i konflikt hela tiden. Efter den upplevelsen svor jag att aldrig sätta mina framtida barn på en megaförskola. Det var något av det värsta jag har varit med om inom förskolan. Jag skulle aldrig placera mina barn på en megaförskola. Det skulle inte vara bra för deras utveckling eller välmående. Jag skulle heller aldrig överväga att jobba på en. Det skulle inte vara bra för mitt välmående. Skulle garantera led till

“Nu grupperas barnen in och tvingas in att leka på bestämda platser med bestämt material och med vem. Barns rörelse har också minskat”

/Förskollärare med 35 års erfarenhet

långtidssjukskrivning för utbrändhet.

/Förskollärare

15. Jag har arbetat oftast i en förskola med två avdelningar. Du lär känna alla barnen. Vet vad de heter, vad föräldrarna heter. När alla barnen fyller år! En bra anknytning till både föräldrar och barn och har ett professionellt förhållningssätt och bemötande. Idag jobbar jag på en förskola med 6 avdelningar. Det är tufft. Här upplever jag att allt blir mer uppstyrt både för personal och barnen. Vad tog spontaniteten vägen. Fantasin och kreativiteten. Nu grupperas barnen in och tvingas in att leka på bestämda platser med bestämt material och med vem. Barns rörelse har också minskat, för att personalen ska kunna ha koll vad alla barnen befinner sig, att ingen slår sig. Till och med vid utevistelsen begränsas barnens frihet. Absolut går vi emot barnkonventionen! Jag kan inte alla barnens namn, ibland när förälder kommer och ska hämta, får man tänka till. Vems förälder är det här. Det här är ju också en säkerhetsfråga. Risk för kidnappning, hör blir ju svårare att berätta hur barnets dag har varit. Du har inte ens sett barnet på hela dagen, för ni befinner er på olika platser. En mening som upprepar sig ofta nu för tiden till föräldrarna är "Allt har varit bra" det känns fel. Jag skulle vilja kunna berätta hur Kalles dag verkligen var, men den har jag inte upplevt med honom?! Ett professionellt jobb kan jag inte längre göra!! Arbetsmiljön knäcker oss en efter en!! Jag blir förbannad. Gör om och gör rätt. Så som jag ser det börjar det likna Kinas strukturer. Ställ dig i led/grupp och gör som du blir tillsagd.

/Förskollärare med 35 års erfarenhet

16. Jag arbetar som förskollärare på en förskola med 7 avdelningar. Sju avdelningar anses vara en stor förskola

men att bygga en förskola med ca 200st barn är rena vansinnet. Vi har redan mycket sjukskrivningar hos personalen på förskolan pga hög arbetsbelastning samt ett dagligt roddande med personal som ska flyttas över avdelningar eller barn som ska "gästa" någon annan avdelning. Detta sprider oro och tär på alla som vistas i förskolans verksamhet. För att sammanfatta det kort - ingen pedagog vill arbeta på en megaförskola. Forskning säger att barn från 0-6 år ska ingå i ett mindre sammanhang och att det inte är bra för barns utveckling att möta och skapa flera relationer. Barnen mår bäst i barngrupper där det är färre barn och mindre vuxna att förhålla sig till. Megaförskolorna kommer att bidra till större psykisk ohälsa och otrygga barn/unga vuxna.

/Pedagog och förälder till barn inom skolverksamhet

17. Ja, jobbar idag (på en megaförskola, red anm) med en grupp på 20 barn 4-5 år. För stort och för stora barngrupper, blir svårare att se alla barn och även undervisa, lägre säkerhet och mer stress.

/Pedagog

18. Är förskollärare på en megaförskola sedan ht-23. Jag upplever att både barn, pedagoger och vårdnadshavare är otrygga i detta. Det kräver otroligt mycket av oss pedagoger att kunna lära oss alla dessa barn, att vara flexibla och stötta upp andra avdelningar när det är frånvaro i personalen, vi får ofta flytta på oss vilket gör att det blir ostabilt överallt. Information om barnen når inte fram till vårdnadshavare för att det är annan personal som tar emot och lämnar ifrån. Barnen får alltför många vuxna att förhålla oss sig till. Har jobbat på både riktigt små förskolor, med bara två avdelningar och nu på en megaförskola med 6 avdelningar. Och det är en otrolig skillnad. Jag tycker det är att föredra med

“I en hemvist finns inte den möjligheten då ytorna är små och tvingar barnen att alltid göra klart eller förstöra sin konstruktion.”

/Pedagog

mindre förskolor där alla känner alla och man faktiskt kan fokusera på sitt arbete med barnen och vårdnadshavare och inte hela tiden vara flexibel och täcka upp överallt. Det blir inte ett hållbart arbetssätt. Vill man ha kvar sin personal så borde man börja tänka på detta.

/Förskollärare men har också haft mina barn på förskola tidigare

19. Har arbetat på en megaförskola, de är inte byggda för barn och undervisning, de är byggda för att stuva in så många barn som möjligt på liten yta. Barn kom bort pga så många, mycket mer logistik och administration för att alla barn ska nyttja gården/gårdarna eller jämn fördelning av personal om någon var sjuk. En hemvist gjorde en del barn väldigt stressade så ett rum skulle inrymma allt såsom hemvrå, bygg och konstruktion, kreativt skapande, läshörna osv. Ologiskt och bakåtsträvande, om man vill uppmuntra barns integritet, självständighet och kreativitet så ska de få ha rum där de kan få vara fria i sin kreativitet och kanske spara och bygga vidare på sitt alster eller konstruktion. I en hemvist finns inte den möjligheten då ytorna är små och tvingar barnen att alltid göra klart eller förstöra sin konstruktion. Jag är negativt inställd både som förskollärare samt förälder.

/Pedagog

20. Jobbat på 6 avdelningar i en äldre byggnad. Den var mysig och “liten” i jämförelse med en ny megaförskola som jag vikarierade en dag. Grå institutionell låda, precis som på bilden, de ser alla identiska ut. Extremt hög ljudnivå. Knappt några möbler, kala tomma rum. Väldigt högt i tak. Så hela rummets buller ekade. Dystopisk mardröm. Ledsna barn. Fruktansvärda. Opersonliga, hotfulla, trista högljudda byggnader. Ej lämpliga för små barn. Som skola för barn över 12 år kanske. Men inte små

barn under 5 år. Dessa byggnader skriker “institution”.

/Förskollärare

21. Hade min äldsta dotter på en megaförskola med 150 barn och det var rörigt. Stökig miljö och ganska opersonligt. En pedagog sa “det har gått bra för.....honom” när jag hämtade en dag. Hon visste alltså varken namn eller kön på barnet. Min dotter var ganska tillbakadragen allmänt. Sedan flyttade vi och då fick hon plats på en betydligt mindre förskola med ca 50 barn och det är som två olika världar. Nu blommar hon på ett annat sätt och blir både sedd och hörd. Dåligt sätt att komprimera plats och spara pengar. Finns inga som helst fördelar för barnen i detta. Tom skadligt för vissa.

/Förälder

22. Jag hämtar mitt barnbarn ofta och ingen kan svara på hur dagen har varit. Orolig för både trygghet och säkerheten.

/Farmor

23. Jag arbetar på en 8-avdelningsförskola idag. Det är många sociala kontakter under en dag som tar kraft och energi. Mycket logistik, struktur och regler som måste följas för att det ska fungera. Dagligen hjälper vi varandra över avdelningar genom att låna ut personal eller ta varandras barn. Det är svårt att få till en verksamhet då det känns som att personalgruppen aldrig arbetar tillsammans samtidigt. Detta är i och för sig ett problem på de flesta förskolor kan jag tänka mig. Det är omöjligt att lära sig alla barns namn på förskolan (ca 140 barn) eller vilken vårdnadshavare som är vems. Jag tror (eller är övertygad om) att man blir utmattad eller utbränd snabbare på en stor förskola. Det blir för stora sammanhang för både barn och vuxna.

/Pedagog

“Ledningen sätter inte in vikarier då man förväntas samarbeta mellan avdelningarna. Så barnen slussas till höger och vänster mellan avdelningarna.”

/Pedagog

24. Arbetat (på en megaförskola, Red.), för stort o det är inte bra för små barns tillit/psyke med dessa stora förskolor. Förkastligt! Hur ska barnen må!

/Pedagog

25. Jag jobbar på en megaförskola. Gemensam matsal där ljudnivån är fruktansvärd hemsk. Många barn som springer därifrån och gömmer sig. Barn som vägrar följa med in i matsalen. Hemskt.

/Pedagog

26. För många kontakter för alla. Inte bra för någon mycket mer tid går åt att lösa varje dag då det alltid är personal borta inte bara en vakans som skall lösas utan många och de som är kvar skall täcka då inga vikarier finns iaf inga som man kan lämna ansvar till.

/Pedagog

27. Jag tycker att det blir svårare att möta alla barn (på en megaförskola, Red.) och särskilt de med speciella behov. De behöver ha en relation till mig för att jag ska kunna hantera utbrott eller ens veta och förstå varför barnet skriker för att jag frågade om vi ska ta på de gula vantarna. Det är även lätt att paniklösningen blir att alla barn och pedagoger ska gå ut för att hjälpa varandra. På en stor gård med lite personal och massa barn är det svårt med säkerhet och att ha koll på vad som händer. Det är även mycket information som försvinner mellan avdelningar och föräldrar. Det blir bara ett ställe att förvara barn på. Särskilt när du har din barngrupp på 18 barn plus en halv barngrupp till. Jag blir rädd för vad det skapar för vuxna i vårt samhälle i framtiden? Trasiga vuxna kostar mer än att förskolan får resurser och rätt förutsättningar samt mindre barngrupper. Allt är inte pengar och siffror. När ska politikerna reagera!?

/Förskollärare

28. Jag arbetar på stor förskola idag. Mycket personal sjuka på grund av stressig arbetsmiljö. Stora barngrupper och små lokaler gör det rörigt för barnen. Ledningen sätter inte in vikarier då man förväntas samarbeta mellan avdelningarna. Så barnen slussas till höger och vänster mellan avdelningarna. Megaförskolor borde förbjudas. Framför allt för barn i behov av särskilt stöd. Det blir rörigt för dem med så många barn.

/Pedagog

29. Våldigt mycket intryck, svårt att se varje barns enskilda behov o förutsättningar. Går emot vår läroplan och att vi ska ha möjligheten att se alla barn. Effektivisering och storskaliga förskolor är inte vägen dit.

/Pedagog och förälder

30. Ja jag har erfarenhet av att arbeta på en megaförskola. Ur ett barnperspektiv tycker jag inte att det är ett hållbart alternativ då barnen ofta slås ihop i stora grupper och öppning/stängning sker tillsammans för alla barn på förskolan.

/Pedagog

31. Upplevt att det är stökigt, inte koll på vem som ska hämta vilket barn och strukturen faller. Dåligt!!! Skapar mer stress i barngruppen. Forskning visar att små barngrupper är bättre för barnen.

/Pedagog

32. Jag har haft turen att bara jobba på treavdelnings förskolor men i somras slogs vi ihop med flera andra förskolor på en med tolv avdelningar. Lokalerna var trånga, man blev otroligt begränsad av rutiner för att allt skulle fungera och att med små ett och tvååringar gå upp för långa stentrappor flera ggr om dagen var bara

“Vidrigt. Jobbat på två stycken megaförskolor och det förstörde mitt nervsystem. Sjukskriven nu.”

/Förskollärare

att vänta på en olycka. Det krävs mycket rutiner för att en så stor förskola ska fungera och det tar bort mkt av spontaniteten i arbetet med barnen. Både barn och personal begränsas.

/Pedagog

33. Har arbetat på megaförskola tidigare. Det är väldigt mycket barn och pedagoger + vikarier som kommer och går pga bortfall av personal vid sjukdom/vab. Många relationer och dagliga kontakter som förvirrar barnen och arbetsbördan på pedagogerna är otrolig påfrestande och stressande. Ur barns perspektiv och ur en pedagogs arbetsmiljö är megaförskolor inte bra. För många dagliga kontakter som små barn inte klarar av. Då verksamheten idag innebär tidig morgon och sena eftermiddagar är barnens relationer alldeles för många. Som pedagog är den arbetsmiljön väldigt stress påtaglig för att ständigt försöka täppa igen hål pga bortfall av personal. All forskning säger att mindre barngrupper är avgörande för barn trygghet, relationer och lärande, men med megaförskolor är grupperna ständigt stora.

/Pedagog

34. Haft barnbarn på megaförskola, ingen kände ett ansvar för barnen på den lilla gården. Jämför dom med broiler fabriker. Ingen mår bra av det, ingen blir sedd ordentligt utan bara en unge bland alla andra.

/Pedagog och farmor

35. Det är svårt att strukturera arbetsfördelningen, ständig byte av pedagoger då flertal föredrar mindre förskolor, höga ljudnivåer, hög personalfrånvaro.

/Pedagog

36. Vidrigt. Jobbat på två stycken megaförskolor och

det förstörde mitt nervsystem. Sjukskriven nu.

/Förskollärare

37. Har jobbat på en 8-avdelningsförskola och det är för stort för både små barn och förskolepersonal. Tryggheten och det familjära försvinner när det finns för många relationer. Personal trivs inte och slutar vilket gör personalomsättningen enorm. Enda fördelen med dessa megaförskolor är kostnaden sägs det, men det kostar istället sjukskrivning av personal eller stress som leder till annan problematik hos barnen så småningom. Dessa förskolor ska inte finnas. All forskning går emot dem.

/Förskollärare

38. Jobbar själv på en 8 avdelningsförskola. Inte bra varken för barn eller pedagoger, blir en minskad trygghet för barnen och föräldrarna som får möta så många pedagoger.

/Förskollärare och förälder

39. Det skapar en otrygghet/stress när barn möter många olika pedagoger som dem inte har en nära relation med. Att det är svårarbetat när enskilda pedagoger inte känner att påverka beslut när det är så stort arbetslag och långa avstånd till övergripande chefer. Stora/långa avstånd att nå fram med min/vår kompetens erfarenhet och kunskap till ansvariga politiker.

/Förskollärare

40. Jobbar på 8 avdelningsförskola, fruktansvärt. Förbjud att vara större än 6 avd pga stress och sjukdomar.

/Pedagog

41. Ja, arbetar på förskola med över 100 barn. Mer saker att ta hänsyn till, blir ingen lugn miljö för barnen,

“Tidspressen och många barn på liten yta är svårt för alla men speciellt svårt för barn med NPF.”

/Pedagog

pedagoger och barn behöver flytta till andra avdelningar vid personalbrist, svårt att lära känna alla barn och föräldrar, många kontakter för barnen.

/Pedagog

42. Ja, har barn på megaförskola. Samt jobbar själv som lärare på en stor skola. Det läggs mycket ansvar på personalen att få till organisationen för att det ska fungera. Tid som annars hade kunnat läggas på barnen och den pedagogiska verksamheten går nu åt till hur man ska begränsa ytor för lugn och ro etc. Känns som att det inte är barnperspektivet i fokus. Stress god personal leder på lång sikt till stress hos barnen. Att personal ska avlasta när annan personal är sjuk leder även till att man känner sig stressad av att vara sjuk, för då vet man att det drabbar ens kollegor.

/Förälder och pedagog.

43. Jag vikarierade på en förskola med åtta avdelningar när jag studerade till förskollärare. Det fanns ingen anställd i köket utan varje dag skulle pedagoger lämna barngruppen för att gå att lägga upp maten som kom skickad från ett storkök. En pedagog behövde lämna barngruppen igen för att ta sig genom hela huset med diskvagnen och stå och köa med dom från de andra avdelningarna för att diska sin vagn. Om någon var sjuk flyttade dem på pedagogerna i huset, vilket bara skapade instabilitet i fler arbetslag. Att spara pengar på det här sättet är otroligt kortsiktigt och urholkar förskolan och dess uppdrag. Att de inte borde byggas fler, framförallt inte förrän fler långtidsstudier gjort på vilken inverkan de har på barns utveckling och lärande.

/Förskollärare

44. Inte en ny megaförskola. Men har jobbat på en nybyggd förskola med 4 små avdelningar till ytan, en stor

matsal och gemensam hall och andra lärmiljöer. Sådan hög ljudnivå och skapade bara stress och spring inomhus hos barnen. Tunga, Elektriska dörrar som barnen kunde öppna genom att trycka på en knapp och sedan få på sig eller klämmas i när de stängdes. Inget var anpassad efter små barn. Nu jobbar jag på en stor förskola med 7 avdelningar varav en uteavdelning. Dock är detta en gammal byggnad och endast på ett plan. Avdelningarna är hyfsat okej i storlek och stora gårdar. Tycker inte alls om dem. Håller med om allt ni skriver i er text. Att dem är på 2-3 våningar tycker jag nog är värst, att små barn (1-5år) ska springa upp och ner för trappor och utifrån brandsäkerhet förstår jag inte hur det kan vara godkänt!!!

/Pedagog och förälder

45. Jag arbetar på en förskola med 120 barn på 6 avdelningar. Väldigt mycket trix och fix med tider mellan pedagoger för att använda gårdarna, vid måltider och i skötrum. Det skapar stress att behöva förhålla sig till dessa tider, för barn och vuxna. Lokalerna med gemensamma och multifunktionella ytor blir istället trånga och osmidiga, tex att man har ett ateljébord som delas av två avdelningar, som sen är samma bord som måltiderna ska intas vid, allt måste då bort och kreativiteten försvinner. Eller att över 40 barn ska dela på två toaletter i gemensamma skötrum. Tidspressen och många barn på liten yta är svårt för alla men speciellt svårt för barn med NPF. De yngre barnen kommer in i en rörig miljö med massor av ansikten dagligen, andra barn, vårdnadshavare och olika pedagoger. Jag upplever att barnen blir otrygga med dessa kontakter och eftersom barnantalen är på tok för högt så blir det omöjligt för pedagogerna att finnas där för alla barn. Högt stress hos de vuxna och mindre tid för barnen, det kommer leda till stora konsekvenser för de som jobbar och framförallt

“Det är för stort sammanhang för barnen. De ställs för höga krav på dem hur man lokaliserar sig, ska förhålla sig till matsal, anpassa sig till många regler, etc. Små hemvister som blir otrygga”

/Pedagog

för barnen som växer upp i denna stressiga miljö. Mycket negativ. De är opersonliga och effektiva i dålig bemärkelse. Som en fabrik av barn där alla förväntas följa ledet. Det känns inte som att det är människor med kunskap om små barn som utformat dessa förskolor.

/Pedagog

46. Ja, 6 avdelningar. Fick leta efter ”mina barn” ute och visste inte vad de andra barnen hette på de andras avdelningar. Barn behöver knyta an med så få personer som möjligt under en dag för att må bra. Nej, blir så opersonligt, svårt att se ”barnet” bland alla barn. Mycket struktur för att allt ska fungera.

/Pedagog

47. Har erfarenhet från megaförskola i A. Inte bra. Förkylningar och andra smittor sprids.

/Har varit köksansvarig

48. Jag har arbetat i över 30 år på förskola, små enheter som fungerat väl. Det är i de små grupperna varje barn blir sedd. Nu arbetar jag sedan ett antal år i resursskola, högstadiet. Liten skola med 5-8 elever/klass. Hög personaltäthet där vi finns runt eleverna hela dagen, på lektioner, på raster, ja i allt de gör. Samtliga elever bär på dåliga erfarenheter från stora grupper och ingen vuxen som funnits till hands när de haft det svårt. Efterfrågan på resursskolor växer och köerna är enorma, även elever utan diagnos vill in. Jag tycker det är ett tydligt tecken på att de megastora grupperna/förskolorna är ett steg i helt fel riktning. Man bortser från att tänka långsiktigt, vilket är oerhört frustrerande. Lägg ner planerna på nya megaförskolor. Bygg små enheter med närhet till där barnen bor.

/Pedagog men också förälder

49. Arbetar på en med 6 avdelningar. För många barn, för små avdelningar, svårare att koordinera, för trångt. Byggs inte ur ett barnperspektiv. Samhället är för stressande redan som det är.

/Pedagog och förälder

50. Det är för stort sammanhang för barnen. De ställs för höga krav på dem hur man lokaliserar sig, ska förhålla sig till matsal, anpassa sig till många regler, etc. Små hemvister som blir otrygga och trånga lärmiljöer. Det gynnar inte barnens trygghet och utveckling när det ställs för många och höga krav. Det går emot all forskning som finns.

/Pedagog

51. Jag har jobbat på 8 avdelnings förskola sedan hösten 2019 tills jag fått utmattningssyndrom och valde att säga upp mig. Inte bra för antingen barn eller vuxna. För små avdelningsstyrkor.

/Pedagog

52. Mycket logistik och bokning av olika rum i förväg vilket gör att barns inflytande får allt mindre plats. Bestämda gårdar, inte möjligt för flexibilitet. Barn flyttas runt till olika avdelningar för att lösa bemanningsfrågan vid personalfrånvaro. Hög personalomsättning. Stora barngrupper på få personal.

/Förskollärare

53. Jag har jobbat på 2 megaförskolor och utifrån min erfarenhet är samarbetet mellan avdelningar och personal svårare att få till på ett bra sätt, jämfört med en mindre förskola. Barnen får även vistas i miljöer och sammanhang med fler barn och högre ljudnivåer. Text stora gemensamma matsalar, blir extremt höga ljudnivåer

“Oroliga barn, oroliga barngrupper. Försvårar pedagogiskt arbete avsevärt. Tycker att det är en bedrövlig idé, rent ut sagt. Min övertygelse är att de bidrar till att barn utvecklar mental ohälsa, och stör anknytningsprocesser.”

/Förskollärare

och barn som inte klarar av dessa miljöer far därför illa. Inte alls bra!

/Förskollärare

54. Jag arbetar med stadsplanering och känner mig enormt trängd av att tvingas möjliggöra dessa förskolor i detaljplaner. Det är tydligt för mig att ekonomin styr och att barnens behov försummas. Genom många avdelningar per kök, flervåningsbyggnader, minimal gård samt möjlighet till flexibilitet med mycket personal på samma plats styr man förskolors utformning på ett affärsmässigt sätt som att det vore ett företag som ska få maximal profit i form av pengar. Istället borde man ta uppdraget på allvar och forma förskolorna efter barnens behov. Det finns enormt mycket forskning som visar på detta, så kunskapen saknas inte. Det som saknas är motivationen och pengarna. Renovera och bevara de gamla förskolorna som bättre möter barnens behov. Då blir även ekonomin bättre då byggnadernas skulder är avskrivna sen länge. Förskolepengen/Skolpengen (en summa per barn) som Kommunfullmäktige i S beslutar om behöver också anpassas till nuvarande ekonomiska verklighet. Jag misstänker att denna inte räknats upp på väldigt väldigt länge.

/Stadsplanerare med småbarn som fått turen att gå på en gammal förskola med fyra avdelningar, stor gård och enplanshus

55. Arbetat på storförskola. Fruktansvärd arbetsmiljö. Stelt och för strukturerat. Mycket hög personalomsättning, väldigt låg trivsel bland personalen. Oroliga barn, oroliga barngrupper. Försvårar pedagogiskt arbete avsevärt. Tycker att det är en bedrövlig idé, rent ut sagt. Min övertygelse är att de bidrar till att barn utvecklar mental ohälsa, och stör anknytningsprocesser.

/Förskollärare

56. Jag har arbetat på en nybyggd förskola i G som hade 6 avdelningar och två våningar. Det var stora barngrupper, hissar och trappor som inte var tänkta ur ett barnperspektiv. Matsalen låg på nedre plan och barnen sov ute i vagnarna. Det innebar hissåkande eller att gå ner för trappor. Barnen som var 2 år hade man svårt att i samlad trupp få in i hissen, ibland smet en ut precis när dörren stängdes, så man fick springa upp och hämta det barnet medan resten stod nere och väntade. Man passerade också alla andra barn vilket blev ett stressmoment för många barn, särskilt de som hade en NPF diagnos. I hallen samlades ofta alla förskolans barn samtidigt vid ut och ingång och utomhus fick man mer eller mindre springa runt det gigantiska huset för att se barnen för de var överallt. Ingen bra arbetsmiljö för varken barn eller vuxna. Nej till megaförskolor, ja till mindre förskolor!

/Förskollärare, rektor och mamma

57. Arbetar på förskola med 8 avdelningar och ljud nivåerna är så hemska speciellt vid på klädnad och utgång och ute på gården är det kaos, inte alls bra för små barn eller pedagoger. Man kan aldrig se alla barn på gården tyvärr. Stressen är väldigt hög för barn och vuxna på stora förskolor. Tycker inte man skall utsätta små barn för detta. Det är redan jobbigt i skolorna. Vi sätter barnen i super stressigts miljöer övergångar och det kommer bli konsekvenser. Absolut nej för mega förskolor max 5 avdelningar!

/Pedagog

58. Jag har arbetat på en sådan förskola. Fruktansvärd arbetsmiljö med jättestor gemensam hall där 1-åringar “kom bort” bland alla äldre barn. Dålig stämning i personalgruppen många slutade. Dåligt för både barn och

“Jag känner inte igen alla föräldrar heller, som jag gjorde på de små förskolorna, vilket drastiskt minskar säkerheten för barnen.”

/Förälder och pedagog

pedagoger.

/Förskollärare

59. Var HSO (huvudskyddsombud) vid byggnationen av två megaförskolor i min kommun. Innan byggnation efterlyste jag erfarenhet från pedagoger i gruppen Förskoleupproret på fb. Jag fick hundratals svar varav några få var positiva. De positiva kommentarerna var mestadels kopplade till bra kollegor (om man hade tur) dock väldigt sällan om vinsten för barnen. Efter en tid startade den stora personalomsättning, tillbud i tungarbetade matsalar samt små hemvister. Alla riskbedömningar som vi gjorde innan byggnation hade sin grund både i forskning och i beprövad erfarenhet men när pengarna talar....

/Fd. HSO inom förskolan/Sveriges Lärare och förskollärare, numera pensionär.

60. Ja har erfarenhet av megaförskola, det är alldeles för många barn att ha en relation med, känns som institutioner som bara ska fungera som inte ser barnen bakom siffrorna. Helt enkelt kaos. Inte bra alls.

/Pedagog och förälder

61. Jobbar på skola och vi ser redan idag hur stora barngrupper påverkat barnen till det sämre. Stor skillnad på barnen som kommer från förskolor med mindre antal barn i grupperna. Barnen från de mindre grupperna har en bastrygghet och ofta även bättre socialkompetens samt presterar bättre på tex hitta språket. Pedagogerna har hunnit med o se varje barn.

/Pedagog

62. Jag arbetar nu på samma nioavdelningsförskola som mina barn gick på. Tidigare har jag arbetat på två fem avdelningsförskolor och två med fyra avdelningar. Det är jättesvårt att skapa en relation till alla barnen

på det sätt jag vill och alltid kunnat göra på de mindre förskolorna. Det går inte längre att lära sig allas namn. Jag känner inte igen alla föräldrar heller, som jag gjorde på de små förskolorna, vilket drastiskt minskar säkerheten för barnen. Förskolor i två våningar är rent vansinne! Omöjlig arbetsmiljö att forsla barn upp och nerför trappor. Det är också svårt att få en känsla av gemenskap pedagoger emellan, man ser inte varandra på samma sätt och viljan att samarbeta minskar, alla är upptagna på sina avdelningar.

/Förälder och pedagog

63. Jag har sett barn falla mellan stolarna, de får inte den stöttning de behöver, då vi som personal har svårt att hitta tid. Det är bara ett sätt för kommunerna/privata aktörer att fiska in mer pengar.

/Pedagog

64. Är fd förskollärare och i nuvarande arbetet som doktorand oroas jag av denna trend. Jag tittar på leken i förskolan och samlat in data från olika förskolor I syftet att jämföra hur leken formas genom de olika strukturella villkoren (storlek/byggnad/antal barn etc). Relationerna blir mkt påverkade i dessa megaförskolor och pedagogiken som sådan. Det är inte enbart att förskolorna är stora, men också att själva arkitekturen och utformningen påverkar den interna verksamheten för barnen. Man kan bara 'leka på vissa sätt' eller ha möblemang på vissa sätt vilket direkt går emot den organiska relation mellan lärare-barn-material som är en förutsättning för kvalitativ förskoleverksamhet.

/Doktorand, med fokus på internationella jämförande studier av förskolan

“Jag arbetar som förskollärare och skulle själv aldrig välja att arbeta på en megaförskola eller ha mina egna barn på en sådan.”

/Legitimerad Förskollärare

65. Jag har ett barnbarn på 3 år som nyligen flyttat till nybyggd megaförskola och ser att det finns starka reaktioner på försämrade förutsättningar, tex:

- mindre yta per barn
- för få utrymmen för barnvagnar
- steril inomhusmiljö
- opersonligt
- stressade förskollärare

Det olyckliga är att motsättningar skapas mellan oroliga föräldrar och personal som tvingas försvara förändringen av lojalitetsskäl... Helt emot trenden att bygga nya förskolor som om det vore en industriell “nyttohemtagning”. Jag ser inga fördelar mer än krasst ekonomiska där barnens behov av en trygg miljö försämrar.

/Morfar

66. Ja, 120-140 barn på vår förskola och massa omsättning på personal som går in i väggen. 🗨️🗨️🗨️🗨️🗨️

/Förälder

67. Mina barn går på en förskola för 100-120 barn. Det fungerar bra inne. Ute har pedagogerna inte koll. Gården är stor och barnen är många. De hade inte koll att en femåring slog och puttade min tvååring varje gång han var ute. Han vågade inte gå ut, började få utbrott när de försökte klä på honom. All problem försvann när min fyraåring slog femåringen för att skydda lillebror. Det borde ha aldrig hänt. Vi berättade för pedagoger, bönade och bad flera veckor, de hävdade att de har koll och inget sånt händer. Trenden är katastrof. De vill dessutom satsa

på att utländska barn ska lära sig svenska. Hur?

/Förälder, jobbar i skolan men inte förskolan.

68. Jag arbetar som förskollärare och skulle själv aldrig välja att arbeta på en megaförskola eller ha mina egna barn på en sådan. Matsalar och stora gemensamma hallutrymmen och tillrättalagda oinspirerande utomhusmiljöer med för lite utrymme per barn är några av mina erfarenheter. Min åsikt är att det blir svårare med relationsskapande, ökad stress pga många intryck och ökat buller framför allt i samband med måltider. Samt sämre möjlighet till språkstimulerande samtal vid måltider.

/Legitimerad Förskollärare

69. Ett försök att minska och minska och minska antalet barn per pedagoger för att spara pengar. Fruktansvärd dålig idé som gör att barn riskerar att fortsätta fara illa psykiskt och fysiskt pga oro/rädsla och för lite stöd. Dessutom byggs varje avdelning så liten att fysisk aktivitet är obefintlig. Dörrar öppnas mellan avdelningar pga låg personaltäthet. Olyckor med fall/blod inblandat är det ingen som vet vad som hänt för “hur ska vi hinna ha koll på allt som händer?”. Inga samtal till föräldrarna vid olyckor för “vi gav honom en smoothie och då grät han lite mindre hysteriskt”. Vad är detta vansinne?? Vad händer med empatin?? Stackars barn... Fruktansvärt att barnperspektivet helt verkar saknas.

/Förälder

70. Det är kaos på mitt barns förskola (megaförskola, red anm). Flera avd ihopslagna på en stor gård. Rörigt, olika pedagoger hela tiden. Katastrof, går emot all forskning om barn.

/Både förälder och pedagog

“Svårt att minimera smittspridning då många rör sig emellan olika avdelningar.”

/Förskollärare

71. Arbetar på en förskola med 8 avdelningar. Att det inte är så lätt att samarbeta som många tror. Många barn tidigt och sent. Ingen avgränsad gård betyder många barn ute samtidigt. Vi arbetar för en avgränsad gård men verkar ta lång tid... många möten för barn, pedagoger och v.h varje dag. Svårt att minimera smittspridning då många rör sig emellan olika avdelningar. Skapar stress hos barn och pedagoger.

/Förskollärare

72. Jag arbetar själv på en megaförskola och det är en hemsk arbetsmiljö för både barn och pedagoger. Det finns enbart ekonomisk vinning i megaförskolor allt annat är ljud! Tänk om!

/Förskollärare och förälder

73. I min kommun lades två förskolor och två skolor ner när det byggdes ett stort skolbygge i två våningar för barn 1-12 år. Den nya förskolan/skolan är jättestor och anonym. Alla barn äter i matsal. Skolan i sin matsal och förskolan har en "mindre" matsal, ca 30 barn och en större matsal. Hög ljudnivå och stressigt eftersom man äter i skift. Den där lugna stunden som fanns på de mindre förskolorna, där barn kunde läggas att sova medan de övriga åt färdigt i lugn o ro, finns inte mer. Eller att man satt och pratade om maten, vad vi äter, hur smakar det, finns inte tid för. En personal går i förväg, dukar, hämtar maten, dukar av o torkar bord o sopar. Mycket tid går åt att på morgonen se över dagen ur personalsynpunkt, sjuka, kurser, möten etc. Vem kan hjälpa till på annan avdelning och ev ta med sig något/några barn. Miljön utomhus är väldigt tillrättalagd, mycket hårdyt, som bidrar till högt ljud och inte mycket som stimulerar fantasin.

/Pensionär som gick i pension tidigare och som nu arbetar på timmar vid behov

74.

- Svårt med säkerhet
- Många barn på små ytor.
- Många vikarier

Stressigt och som det nämns i artikeln, man får inte kontakt med alla barn och vårdnadshavare.

/Pedagog

75. Kräver extra mycket av pedagoger i alla moment där man ska samsas om samma yta. Stress för både barn och pedagoger.

/Pedagog - förälder

76. Har tyvärr erfarenhet. Stora barngrupper på liten yta, superstrukturer som måste sättas och hållas för att det organisatoriska inte ska falla ihop. Alltid behöva stötta, gå ut o.s.v. För många barn på för få pedagoger vid ihopslagning på exempelvis eftermiddagen. Stress ut, aldrig kunna planera en verksamhet ordentligt...o.s.v. Arbetar just nu på en av dessa megaförskolor... Negativ.

/Pedagog

77. Jag har haft VFU (arbetsplatsförlagd utbildning, Red.) på en förskola med sex avdelningar. Jag vill aldrig jobba på en mega förskola. Jag tycker 3 avdelningar är max. 60 barn och 120 föräldrar och 12 personal räcker gott och väl.

/Pedagog

78. Mitt barn går på en förskola som trycker in fler barn än vad som får plats. De skapar en ny "avdelning" i biblioteket, och de nya barnen som börjar har inte ens en egen hylla. Det finns inte heller någon dörr till avdelningen. De är över 100 barn på förskolan. Varför dom gör som dom gör är obegripligt men det har

“Innebär också en säkerhetsrisk då man inte känner igen föräldrar när det blir så många barn när man ska lämna ifrån barnen till vårdnadshavare. Hur ska man veta att det är rätt föräldrar på så många avdelningar.”

/Jag är förälder och förskollärare

förmodligen med budget att göra. Inte bra, barn behöver lugna och trygga miljöer och mår inte bra av att slussas runt mellan avdelningar med för många relationer. Barnen får inte den uppmärksamhet de förtjänar och det är tråkigt med mindre och schemalagd yta för barnen.

/Förälder

79. Jag har arbetat på förskola med 6 avdelningar. Det var svårjobb och tungt när personalbrist uppstod, vilket var i princip varje dag. I början turades personalen om att hoppa in på olika avdelningar medan senare blev det även barnen som fick flytta runt. Känslan av sin 'hemvist' försvann. Ingen mår bra av så många kontakter per dag.

/Pedagog

80. Jobbar med öppningar och stängningar på annan förskola, olika barn och pedagoger ofta. Dock har jag bara jobbat så en månad nu. Åtta avdelningar tillsammans. Känns som det stressas mera och inte de lugna morgonen/kvällar som man önskar ge barnen som har långa dagar.

/Barnskötare

81. Ja, jag arbetar på en förskola med plats för 8 avdelningar men bara 6 av dem är öppna just nu. På grund av det låga barnantalet är de avdelningar som är öppna inte heller fyllda för de yngre barnen och det är skönt för både barn och personal. Jag tycker inte om dem.. För många relationer för barnen.

/Pedagog

82. Jag har jobbat på storförskola och fick utmattningsymptom och behövde sjukskrivas. Det var för många relationer att hålla koll på, både barn och föräldrar. Det var också stor omsättning på personal. Man fick heller aldrig en lugn stund för var barnen lediga/

sjuka på "min" avdelning så man egentligen hade lite tid att andas och hinna ikapp var det alltid någon annan avdelning som man behövdes på. Så det var högt tryck hela tiden. Tycker inte man sätter barnens behov och personalens arbetsmiljö med en megaförskola. Jag tycker man ska värna om det lilla sammanhanget.

/Förskollärare

83. Mer än 6 avdelningar försvårar arbetet enormt. Det innebär ännu sämre tillsyn då det blir helt omöjligt att hålla koll på barn samt ens kunna deras namn. Innebär också en säkerhetsrisk då man inte känner igen föräldrar när det blir så många barn när man ska lämna ifrån barnen till vårdnadshavare. Hur ska man veta att det är rätt föräldrar på så många avdelningar. In och utrymnings arbete försvåras också.

/Jag är förälder och förskollärare

84. Har arbetat på en (megaförskola, Red.). Det största hindret var planlösningen, ett rum hade vi. Det skapade oro för framför allt barn med npf, vilket resultera i att vi alltid fick hålla oss ute. Att det är en negativ samhällsutveckling.

/Förskollärare

85. Trånga utrymmen i tamburin, många barn som har fack på väldigt liten yta. Man måste stå på köer för att komma in och ut, då barnen ska slussas via en trappa för att komma ut på gården. Svårt för tillgänglighetsanpassning för alla då det saknas hissar i anslutning till entrén. Flexibilitet med att gå ut när det passar barngruppen försvinner, då man måste schemalägga när man ska gå ut. För mycket barn på ett ställe, gäller att personalen kan sätta upp rutiner och följa dem så att det inte blir kaos för barnen.

/Pedagog

“Barnen kan varken namnen på alla pedagoger, än mindre på all barn.”

/Förälder

86. Arbetar samt har mitt barn på en (megaförskola, Red.). Det handlar helt och hållet om att vara kostnadseffektivt. Det har ingenting med barnens bästa att göra. Nedläggning sker av mindre förskolor för kommunens budget.

/Lärare i förskolan

87. Mitt barn går på en förskola med 10 avdelningar. Pedagogerna är fantastiska, men det är omöjligt att hålla reda på vilka som arbetar där. Borde inte få vara så. Barnen kan varken namnen på alla pedagoger, än mindre på all barn.

/Förälder

88. När jag arbetade på en storförskola var stressen betydligt högre än på andra arbetsplatser. Både för barn och pedagoger! Arbetsmiljön var kantad av stress och att bara försöka hålla sig flytande hela tiden. Det resulterade i att jag blev utbränd. Skulle aldrig mer arbeta på en stor förskola, eller för den delen ha mina barn där!

/Pedagog

89. Har arbetat på en förskola med 6 avdelningar och drygt 100 barn. Det var minst en pedagog per läsår som fick utmattningssyndrom. Med tanke på hur sällan alla pedagoger var i gruppen samtidigt och man var tvungen att vara i gruppens enda rum med alla barn så inte hade de några 5 kvm per barn. Hur räknar man ut yta per barn? Slår man ihop hela förskolans yta och utomhus yta och delar det på antalet barn? Man måste ju se till verkligheten. Är man tillräckligt många pedagoger för att dela upp gruppen och vara på olika ytor? Det inträffar inte många minuter per dag. Varken vuxna eller barn mår bra av det.

/Pedagog

90. Ja, jobbar på en (megaförskola, Red.), byggnaden är inte planerad efter barns behov. Det finns inga återhämtningsytor för barn. Stor hall och yngre barn behöver gå runt hela byggnaden för att komma till utegården. Det är svårt att ha kommunikation med personal på olika våningar.

/Pedagog/förälder

91. Jag jobbar på stor förskola. Det är alldeles för stora barngrupper stor del av dagen för det finns inte utrymme och möjlighet att ha barnen inte har för många interaktioner. Även om vi pedagoger gör det bästa behövs personal ibland flyttas och barngrupper slås ihop för att säkerställa barnens trygghet. De säkerställer inte alla barns trygghet och möjlighet att utveckla sin egen identitet med stöd av vuxna. För många interaktioner med många barn. Pedagoger som måste på möten och samordna stora förskolan. Då blir det ännu färre pedagoger i barngruppen. Utemiljön slits och man har inte kontroll över materialet och hur barnen ska ta hand om materialet ute då tas inte materialet ut vilket minskar barns kreativitet. Pedagoger blir mest vakter och inte lärare.

/Förskollärare och förälder

92. Ja, arbetat på en fsk med sex avdelningar och plats för 160 barn. För mycket i små lokaler. Inte bra för varken barn eller personal.

/Förskollärare och föräldrar

93. Har jobbat på större förskolor med sex avdelningar och små med endast två avdelningar. Märker stor skillnad på trygghet, lugn, relationer, säkerhet och pedagogik mm där jag upplever de bättre på de små förskolorna. Exempel rymningar och otrygga barn förekommer på de

“Det är svårt som förälder att både få och ge information vid hämtning och lämning eftersom vi sällan träffar ordinarie personal.”

/Förälder och förskollärare

större vilket inte sett på de mindre. Att barnen blir sedda, hörda och får undervisningen anpassad efter individ har kunna skett på mindre förskola medans på de större har det blivit större generalisering och alla få hamna i samma fack. Jag vill endast jobba i mindre förskolor, mindre barngrupper med hög personaltäthet samma krav har jag på mina egna barns förskola för att de ska få gå där. Förödande för barnen och deras välmående samt för att få en undervisning anpassad efter deras förutsättningar osv.

/Pedagog och förälder

94. Arbetar på storbarn och det är tre (3-5år) avdelningar totalt 78 barn. Samt tre avd (1-3år) med ca 35 barn. Vi "samarbetar" vid öppningar och stängningar vilket innebär att det blir aldrig ett lugnt slut på dagen för klockan 16.30 då börjar man om igen med ny barngrupp pga "samarbete". På gården är alla 3-5 åringar ute tillsammans och det är 78 barn? Inte klokt ju!! Stackars barn!! Nu ska vi dessutom flytta till ny bygge tillsammans med grundskolan. Det blir Fler barn. Mindre inomhusyta. Mindre gård. Svårare att ta sig till gården. Färre toaletter. 100 3-5 åringar ska ha gemensamt kapprum. Får man svära här? Då gör jag det! Jag kommer söka mig nytt jobb. Idiotti - vad gör det med våra barn? Vilken fruktansvärd miljö att möta så otroligt många människor, barn, personal, föräldrar, vikarier. Undrar hur många mänskliga möten det blir för en fyraåring på en dag. Konsekvenserna blir stora och svåra för väldigt många barn. Och vilka pedagoger vill arbeta så? Hur länge orkar man innan utbrändheten är ett faktum? Se till att värna våra barn och personalen som arbetar! Stressfri miljö tack!

/Jag är lärare i förskolan

95. Ja jag har arbetat som vikarie på flera olika "megaförskolor". Redan där satte det käppar i hjulen

för både mig, pedagogerna och barnen. Jag skulle lära känna både 25 andra pedagoger, över 100 barn och alla dem skulle lära känna mig. Det är klart att jag som vikarie under några dagar inte lär känna alla, vilket skapar osäkerhet hos oss alla. Det är inte bra att ha för stora förskolor speciellt inte för barnen. Förjävligt rent ut sagt. Det finns ingenting bra med en megaförskola. Barnen blir otrygga, pedagogerna upplever stress och vårdnadshavarna kan känna oro för sitt barn och hens trygghet.

/Blivande förskollärare, studerar på termin 5

96. Ja det bidrar till stress, stora barngrupper. Hög ljudvolym, dåligt samarbete mellan avdelningarna. För mycket förlyttningar. Det är koncept som är byggt för att kunna ha så mycket barn på en plats samtidigt. Kunna dra ner på personal för att man enklare kan samarbeta ute på gården. Verksamheten är inte i lärande form utan den blir till barnpassning.

/Förskollärare

97. Har både arbetat och har barn på stora förskolor. Det är svårt som förälder att både få och ge information vid hämtning och lämning eftersom vi sällan träffar ordinarie personal. Som pedagog kräver det mycket logistik för att informationen ska nå ut till vårdnadshavare. Samarbetet på förskolan försämras avsevärt då det är för svårt att samarbeta med så många avdelningar och personer. Möjligheterna att ha gemensamma mötet minskar, att kunna kommunicera, diskutera och reflektera blir svårare ju fler som ska inkluderas. Detta resulterar ofta i segregering mellan avdelningar. Barnen möter enormt mycket olika barn varje dag och behöver samsas, turas om och dela med sig mer än vad som är rimligt för ett barn i åldern 1-5. För många vuxna skapar ytliga kontakter och

“Det var den stressigaste och tyngsta period jag haft under mitt yrkesliv som förskollärare.”

/Pedagog

det är vanligt att man hamnar i “vi är så många, någon annan löser säkert det”. Det är enbart en ekonomisk fråga och ingen hänsyn tas till personalens arbetsmiljö eller barnen behov. Förskolepersonal är experter på barns behov, nyttja deras erfarenhet och kunskap och lita på forskning kring barns utveckling när nya förskolor byggs.

/Förälder och förskollärare

98. Jag arbetar på en stor förskola och tycker inte att vi kan arbeta i enlighet med barnkonventionen. Personal och barn flyttas runt mellan grupperna för att lösa bemanningsfrågan. Stora barngrupper, få personal och bokning av rum, slottider i hallen, matsal, gården. Mycket logistik och lite tid till barns inflytande. Dåligt, svårt att ge barnen den trygghet och närhet de behöver.

/Pedagog

99. Det blir alldeles för många kontakter för barnen, både barn och vuxna. Det är så mycket personal så det är orimligt att kunna skapa en relation till alla pedagoger och därmed otryggt vid öppning/stängning och andra sammanslagningar. Man ser inte till barnens bästa, bara ekonomins bästa.

/Förälder

100. Har arbetat på en fsk med 10 avdelningar, på två plan. 6 avd med barn 1-2 år, 3 avd med barn 3-4 år och 1 avd med barn 5-6år. Det var den stressigaste och tyngsta period jag haft under mitt yrkesliv som förskollärare. 15 st 1-2 åringar på övervåningen som skulle upp och ner till hallen eller matsalen. Svårt att hjälpa föräldrar när något saknades i hallen. 2 personal på öppning kunde ha 15 barn till frukost vilket skapade oro hos de yngsta barnen. Många barn ute samtidigt på gårdarna. Vi hade 200 barn inskrivna, det kändes inte okej att inte känna

till eller kunna namnet på alla barn. Inte säkert vid hämtning när jag inte hade en aning vems förälder det var som kom. Det öppnades en ny förskola dit en del av vår personal samt barngrupp skulle flytta. Personalen flyttade men inte barnen samtidigt som vi skolade in nya så hade överbeläggning med 6 barn i en månad. Jag blev sjukskriven en månad efter detta pga stress och ryggsmärta av den höga belastningen. Det sämsta de kan göra för barnen och deras trygghet och stressnivå samt förskolans möjlighet till att tillgodose varje barns behov och rätt till undervisning.

/Pedagog

Experternas kommentarer.

Nätverket Stoppa Megaförskolan har bjudit in fem forskare och praktiker inom Svenska OMEP att utifrån sina gedigna kunskaper inom förskola och barnhälsa kommentera på de återkommande teman som framkommer bland insamlade vittnesmål.

Svenska OMEP vill genom sin medverkan i denna rapport lyfta några grundläggande kvalitetsaspekter, väl förankrade i forskning och beprövad erfarenhet, när det gäller kvalitet i förskolan. I texten refereras till vittnesmål från Nätverket Stoppa Megaförskolor och undersökningar av förskolepersonalens synpunkter.

Sammanfattning

Svenska OMEP föreslår ett tillfälligt stopp i byggandet av megaförskolor. Det är möjligt eftersom det sjunkande barnantalet gör att de flesta huvudmän måste ompröva sin planering av förskoleplatser. Det finns fördelar och nackdelar med olika stora förskolor, men megaförskolor ställer stora krav på tydlig ledning och strukturerat kvalitetsarbete för att nå upp till god kvalitet. Utöver ett strukturerat kvalitetsarbete, argumenterar vi i OMEP för att det behövs ett tydligare barnperspektiv i form av en barnkonsekvensanalys med fokus på alla barn – även de yngsta samt för barn i behov av särskilt stöd. Det är av yttersta vikt att dessa barns behov blir utvärderade innan fler megaförskolor byggs. Tiden kan lämpligen

användas till forskning om effekterna av megaförskolor för små barns välbefinnande, lek, lärande och utveckling samt förskolans personals välmående och möjlighet att utföra sitt viktiga uppdrag enligt barnrättslagen, skollagen och förskolans läroplan.

Vad driver utvecklingen av svensk förskola?

Lär miljööernas förändringar påverkar direkt vardagen för alla barn. Svenska OMEP vill lyfta frågan om det är byggnadspolitik som idag driver utvecklingen av den svenska förskolan – på tvärs med forskning, profession och policy.

Forskaren Manni med kollegor (2024) fastslår att de samhällsförändringar som ramar in förutsättningarna för förskolans praktik och de nya villkor som diskuterats fram mellan huvudmän och byggbranschen är omfattande. Sett på avstånd kan man säga att vi står inför ett skifte från de svenska förskolor vi en gång kände till med tillräckligt med utrymme och plats för barns fria lek och naturmöten utomhus, till en ny typ av modern förskola

OMEP

OMEP är en internationell, opolitisk organisation som grundades 1948 i syfte att arbeta för barn i åldrarna 0-8 år med målsättningen att ge dem de bästa förutsättningar för en god uppväxt. OMEP är en frivilligorganisation, etablerad i cirka 80 länder, med rådgivande status till UNESCO, UNICEF och Europarådet. I OMEP:s expertgrupp ingår förskoleforskare, docent **Ingrid Engdahl**, Stockholms universitet, professor i pedagogik, **Anette Hellman**, Göteborgs universitet, förskolepsykolog **Gunilla Niss**, barnläkare **Margareta Blennow** samt förskollärare **Anna Ståhl**.

med andra ramar, förutsättningar och pedagogiska diskurser. **Gustafson och Ekman Ladru** (2025) beskriver att förskolläraryrket inte kunnat hävda sig i mötet med andra intressenter när det gäller nybyggnation. Även i Norge och Finland har stora förskolor väckt stark kritik och frågan om vad som är den ideala storleken för en förskola har ställts (**Kunnskapsdepartementet**, 2011; **Kalliala**, 2024). I de stora nya förskolorna har hemvisten fått minskad yta, yta som i stället fått bidra till de gemensamma utrymmena. Det medför att möblering, inredning och inarbetade arbetssätt inte längre fungerar, vilket framgår tydligt i vittnesmålen. Mycket kritik riktas mot att användningen av de gemensamma utrymmena måste schemaläggas och barnens möjlighet att spontant påverka dagsprogrammet minskar i motsvarande grad.

Megaförskolorna har inte tillkommit som ett önskemål från förskollärare. Vid undersökningar framkommer att 90 % av personalen vill arbeta på förskolor med 4 avdelningar eller färre (**Sveriges Lärare**, 2025) med cirka 70 barn. Endast 4 av 892 förskollärare svarade att de kunde tänka sig att arbeta i en förskola med nio eller fler

avdelningar (**Sveriges Lärare Stockholm**, 2025). Frågan "Vad anser du kan bli utmanande med att arbeta i en megastor förskola?" gav entydiga svar:

- *En för stor organisation innebär en stress hos barn och medarbetare som måste anpassa sig efter många kontakter, miljöer och rutiner. Det blir svårare att hitta möjligheter för barn och personal till återhämtning under dagen då ljudnivån blir hög.*
- *Arbetet på gården med ljudmiljö och säkerhet som skapar stress, vilka är det som kommer och hämtar barnet och kan alla komma in i förskolans miljö?*

Det går inte att idag försvara det experiment som nu genomförs med Sveriges förskolebarn, och det kan bli dyra konsekvenser. Den höga belastningen och stressen som personal och föräldrar ger uttryck för i vittnesmålen kan med tiden komma att synas i ökat illamående och psykiska problem hos ungdomar. Men de som lider mest av en barndom på megaförskolor är barnen. Små barn är känsliga för sinnesintryck och barn i behov av särskilt stöd kan inte skyddas från den oändliga mängden stimuli som det

“Skolverket (2017) rekommenderar 6–12 barn för grupper i åldrarna 1–3 år och 9–15 barn i åldrarna 4–5 år. Detta är dock långt från dagens gruppstorlekar.”

stora antalet människor och den höga ljudnivån innebär.

Svenska OMEP vill att det införs en time-out för byggande av megaförskolor och att resurser avsätts omgående för forskning. Det finns nu flera års erfarenhet av megaförskolor i olika kommuner vilket tillsammans kan utgöra underlag för studier om barns lek, lärande och välmående liksom av personalens arbetsmiljö, välbefinnande och önskemål om sin arbetsplats.

Det minskande barnantalet leder till omprövning inom många samhällssektorer. För förskola och skola krävs en analys av lokalbehov för de kommande decennierna och en omprövning av planerad nybyggnation.

Bakgrund

För 50 år sedan, 1975, antog riksdagen den första lagen om förskola och en storsatsning på att bygga ut förskolan kvantitativt och kvalitativt inleddes. Vid denna tid hade knappt 10 % av barnen mellan 6 månader och 6 år plats inom barnomsorgen, som det hette då. Idag har barnen rätt till förskola och de allra flesta börjar under sitt andra levnadsår. Föräldraförsäkringen täcker de första cirka 15 månaderna (Engdahl, 2011). 95 % av barn i åldrarna 3–5 år går i förskola och från tre års ålder är deltagande 15 timmar i veckan kostnadsfritt. 6-åringarna går i obligatorisk förskoleklass eller skola, och oftast även i fritidshem.

I förskolans tidiga utveckling under mitten av 1900-talet formades många förskolors form och innehåll av nationella undersökningar (SOU 1972:26; 1972:27). Satsningarna gav goda resultat och svensk förskola bedömdes hålla god kvalitet (se t.ex. OECD, 2001; UNICEF, 2008). Forskning om barns lek, lärande

och utveckling vägledde både personalens arbete och framtagningen av den första läroplanen för förskolan 1998. Det var populärt att arbeta i förskolan under denna utbyggnadsfas.

Dagens verklighet

Idag är verkligheten annorlunda. Förskolan har delvis privatiserats och idag går cirka 22 % av barnen i fristående förskolor (Skolverket, 2025), med möjlighet till vinstuttag för ägarna. Likvärdigheten brister mellan förskolor i samma kommun och över landet. Andelen förskollärare utgör 41 % i snitt över landet men variationen hos olika huvudmän är 11% - 73 % förskollärare (Sveriges Lärare, 2024). Barngruppsstorlekarna varierar också. Skolverket (2017) rekommenderar 6–12 barn för grupper i åldrarna 1–3 år och 9–15 barn i åldrarna 4–5 år. Detta är dock långt från dagens gruppstorlekar. En undersökning av Sveriges Lärare (2025) visar att 69 % av barngrupperna är större än Skolverkets rekommendationer. Skolverket redovisar i statistik att genomsnittlig gruppstorlek år 2024 var 15,3 barn. Uppgifter inhämtade direkt från förskollärare visar i stället på 15 barn i snitt (1–3 år) och 21 barn i snitt (4–5 år) (Sveriges Lärare, 2025).

Sjunkande barnantal

Förskolan påverkas betydligt även av det snabbt sjunkande antalet födda barn i Sverige. År 2010 var det 1,98 barn/kvinna men har sedan successivt sjunkit till 1,43 barn/kvinna år 2024, vilket är det lägsta som någonsin uppmätts.

Det minskade barnantal slår snabbt och direkt på förskolan. Eftersom förskolornas får betalt/barn blir det röda siffror i budgeten när barnantalet minskar. Svenska OMEP uttalade 2024 att det minskade barnantalet skulle

“Vid inskolning på förskolan är det viktigt att barnet utvecklar en trygg anknytning till de vuxna som finns i verksamheten.”

mötas med en minskning av barngruppernas storlek. Inga förskolor skulle stängas och ingen personal sägas upp förrän man nått Skolverkets rekommenderade gruppstorlekar.

Femtio år gamla hus

Den stora utbyggnaden av förskolor under 1960–1990-talen var välkommen och har haft stor betydelse. Nu är många av dessa hus gamla och i stort behov av renovering, vissa behöver till och med rivas.

Konkurrens om mark och en generell förtätning av byggnader har dock lett till att skolor och förskolor har fått mindre lekplatser (SCB 2018), och nya förskolor byggs numera i två våningar med förändringar i den övergripande utformningen och färre grönområden tillgängliga för utomhuslek (Manni m.fl., 2024).

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tog för ett tiotal år sedan ett initiativ till att i samverkan med byggbranschen ta fram ett antal typförskolor, som ett stöd till huvudmännens byggnation av nya förskolor, så kallade konceptförskolor (SKR, 2025). Några av dessa konceptförskolor har ritats för att ta emot ett stort antal barn, 100–200. Särskilda konceptförskolor lanseras som ekonomiska och hållbara alternativ i både stora och små kommuner. Dessa megaförskolor och de har starkt ifrågasatts av både personal och föräldrar.

Svenska OMEP bygger kravet om TIME-OUT för megaförskolor på forskningsförankrade argument inom dessa områden:

- Trygga relationer
- Barngruppens storlek

- En förskola för ALLA barn
- Personalen är den viktigaste kvalitetsfaktorn
- Förskolans lokaler
- Förskolans utemiljö
- Rektorns betydelse för förskolans organisation

Trygga relationer

Utbildningen i förskolan ska enligt läroplanen vara ”... rolig, trygg och lärorik för alla barn” (Skolverket, 2025). Skollagen (SFS 2010:800) markerar särskilt tryggheten i 8 kap. 2§ ”Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg”.

Forskning visar tydligt att de fem första åren är de mest betydelsefulla i barns liv och att barnens vistelse i förskolan därför blir avgörande även för deras fortsatta liv (Drugli & Lekhall, 2020, Killén, 2014). Därför är tryggheten för barnen och behovet av att utveckla relationer mellan barn och personal grundläggande för utbildningen i förskolan. Barns relationer grundas genom anknytning, som handlar om hur barn söker närhet till sina föräldrar/omvårdnadspersoner. Vid inskolning på förskolan är det viktigt att barnet utvecklar en trygg anknytning till de vuxna som finns i verksamheten.

Ett barn med trygg anknytning till en vuxen vet att den vuxna finns där som en ’trygg bas’ – någon som vill barnet väl, är snäll samt större, starkare och klokare. Det gör att barnet vågar leka och utforska omgivningen. När barnet blir oroad används den vuxne som en ’säker hamn’. Det kanske kryper eller går till den vuxna, sträcker upp armarna och ber om tröst. (Broberg, m.fl., 2023).

Alla barn ska ha en trygg vistelse på sin förskola och några barn behöver extra insatser för att bli trygga. Detta

“Att grundläggande omsorg och relationer brister på ett så uppenbart sätt får en negativ effekt på hela barnets utveckling såväl emotionellt, socialt som kognitivt.”

får barnen i en förskola med god kvalitet, vilket innebär kontinuitet och värme i en nära ömsesidig relation med ett fåtal vuxna. Då skapas en säker hamn för barnet genom anknytningen, som ger barnet kraft och energi att leka och utforska. (Wennerberg, 2010, Broberg m.fl. 2023).

Stora barngrupper försämrar pedagogernas förutsättningar att vara tillgängliga för barnens anknytningsbehov. Ju fler barn varje pedagog ansvarar för, desto svårare blir det att lära känna, hinna se och möta varje barn. För att kunna skapa en anknytning till sina pedagoger behöver små barn en stabil och tillräckligt liten grupp med fasta vuxna. I megaförskolor är dock personalens engagemang lägre och omsättningen högre än i mindre förskolors enligt Kalliala (2024), vilket försvårar, och i värsta fall hindrar, anknytningsprocessen. Är pedagogerna medvetna om små barns behov av trygghet och nära relationer kan verksamheten organiseras utifrån barnens behov. Men även i en välfungerande verksamhet med duktiga pedagoger finns det smärtpgränser där för många barn gör det svårt att tillgodose barns anknytningsbehov.

Små barn visar sin anknytning genom balansen mellan utforskande och trygghetssökande. Enkelt uttryckt syns det genom att barnet:

- Piggt och villigt utforskar omgivningen,
- Söker efter den vuxne om anknytningssystemet aktiveras, det vill säga om något händer som oroar barnet,
- Kan ta emot och bli lugnad av den tröst som den vuxne erbjuder.

Anknytning är särskilt viktig för små barn som ännu

inte fyllt 3 år. De behöver ha (minst) en vuxen i närheten som de känner sig trygga med och som kan skydda mot upplevda faror. Om barnet ramlar, längtar efter sina föräldrar, blir knuffat eller bara behöver tanka trygghet är det viktigt att det finns åtminstone en pedagog som barnet känner sig så tryggt med, så att anknytningssystemet kan återgå till viloläge. Annars blir det inget utforskande och ingen lek.

De första fem åren i livet har enligt Jämlikhetskommissionen lika stor inverkan som skolan när det gäller kunskaper och färdigheter i vuxen ålder, eftersom grunden för hälsa, utveckling och lärande läggs under denna tid (SOU 2020:46).

En välfungerande förskola är en rättighet enligt Barnrättslagen och en nödvändighet för samhälle och föräldrar som kan studera och förvärvsarbeta utan att behöva oroa sig för att deras barn inte har det bra.

En förskolemiljö med många barn, personal som inte hinner eller orkar engagera sig i det enskilda barnet, snuvor som hela tiden vandrar runt och gör att barnen blir hängiga, stressade och längtar efter en lugn vrå, är inte bra för vare sig barn, pedagoger eller föräldrar.

I en megaförskola minskar eller till och med försvinner förutsättningarna att skapa en trygg anknytning. Insamlade vittnesmål visar att vardagen ofta innebär att små barn möter många vuxna. De vuxna möter så många barn att de inte ens hinner lära sig barnens namn, eller hur deras föräldrar ser ut. Att inte hinna lära sig barnens namn innebär också att det saknas en individuell relation till varje barn de ansvarar för. I vittnesmålen framgår att det är vanligt vid lämning och hämtning att föräldrar eller mor-

“9 barn utvecklar 36 olika relationer, en barngrupp med 18 barn innebär 153 relationer och i stora barngrupper med upp till 40 barn rör det sig om mer än 780 relationer (Seland, 2011)”

och farföräldrar möts av personal som de inte känner. Att grundläggande omsorg och relationer brister på ett så uppenbart sätt får en negativ effekt på hela barnets utveckling såväl emotionellt, socialt som kognitivt.

Barngruppens storlek

Vad gäller barngruppens storlek, pekar samlad forskningsevidens på att mindre barngrupper främjar en högre pedagogisk kvalitet, särskilt för de yngsta barnen, genom att möjliggöra mer individualiserad interaktion och omsorg, samtidigt som det i stort saknas belägg för pedagogiska fördelar med stora barngrupper. Utöver antal barn anger Skolverket att även barngruppens sammansättning har bäring på barns kognitiva, sociala och emotionella utveckling. Särskilt de yngsta barnens behov, samt den ökande andelen barn med särskilt stöd, utgör en utmaning i större barngrupper.

Barngruppernas storlek har betydelse för barns trygghet, utveckling och lärande. När det kommer en ny deltagare till gruppen förändras förutsättningarna för alla. En barngrupp med 9 barn utvecklar 36 olika relationer, en barngrupp med 18 barn innebär 153 relationer och i stora barngrupper med upp till 40 barn rör det sig om mer än 780 relationer (Seland, 2011).

Studier i nordisk kontext bekräftar arbetsmiljöutmaningarna för förskollärare. Vid en jämförelse mellan ett antal nordiska länder fann man att den största utmaningen för personalen är upplevelsen av att behöva hantera alldeles för stora barngrupper vilket ställer höga krav på ansvarsfördelning, struktur och kontroll av egna arbetsvillkor (Alvestad, m.fl., 2014).

En studie gjord av Williams, Sheridan och Pramling

Samuelsson (2016) visar att barngruppernas storlek upplevs på olika sätt bland personalen. Detta kan bero på lokalens utformning, gruppens sammansättning och barnens eventuella behov av stöd, antal vuxna i lokalen samt personalens kompetens. I samma studie (Williams, et al., 2016) förespråkas mindre barngrupp vilket möjliggör för personalen att arbeta utifrån läroplanen.

Det är många faktorer som styr när en barngrupp kan anses vara lagom stor. Skolverket (2017) anger att det är viktigt att väga in flera olika kvalitetsfaktorer:

- Personalens kompetens.
- Personaltätheten, antalet barn per vuxen
- Sammansättning (ålder, kön, etnicitet m.m.)
- Barnens vistelsetid
- Förskolans inne- och utemiljö

Att utveckla relationer och säkerställa trygg anknytning tar tid och beror även på hur många människor som dagligen ska samarbeta. För barn mellan ett och tre år är Skolverkets riktmärke för barngruppens storlek 6–12 barn. För barn mellan fyra och fem år är riktmärket 9–15 barn. Dessa rekommendationer ska användas som stöd för att skapa lagom stora barngrupper, men de följs inte alltid i megaförskolorna. I vittnesmålen redogörs för stora barngrupper och med daglig samverkan med en annan eller med flera barngrupper, vilka därmed utgör en enhet i vardagen. Detta skiljer sig kraftigt från Skolverkets rekommenderade gruppstorlekar om 12 respektive 15 barn, beroende på ålder.

Förskolan kan vara en inkluderande miljö för alla barn med rätta pedagogiska strategier och förutsättningar (Almqvist & Björck, 2023). Samtidigt framgår att

“Stressen och arbetsmiljön blir ännu mer svårhanterlig om det inte finns utrymme för att dela barngruppen enligt tidigare forskning (Alvestad m.fl., 2014)”

stora barngrupper minskar pedagogernas möjlighet till individualisering, relationsskapande och tillräcklig anpassning (Gäreskog, 2021; Williams m.fl., 2016). Detta drabbar särskilt barn i behov av särskilt stöd.

Megaförskolorna verkar genomgående planeras för gruppstorlekar på cirka 20 barn och dessutom att två sådana grupper ska samarbeta regelbundet i olika moment. Detta upplägg kan betraktas som ett experiment utan vetenskapligt stöd i pedagogisk eller psykologisk forskning. Sådana gruppstorlekar bör inte förekomma för barn under tre år. Av personalens vittnesmål framgår också att de inte vill arbeta i megaförskolor.

En förskola för alla barn

Inkludering av barn i behov av särskilt stöd är ett grundläggande uppdrag i svensk förskola, enligt både Skollagen (SFS 2010:800, kap. 8 § 9) och Läroplan för förskolan (Skolverket, 2025). Alla barn ska ha rätt till delaktighet i en tillgänglig och likvärdig utbildning, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Samtidigt har barngrupperna i förskolan blivit allt större, vilket enligt Almqvist och Björck (2023) och Sveriges Lärare (2025) försvårar möjligheten att erbjuda individuellt stöd. Detta påverkar i synnerhet barn i behov av särskilt stöd, som ofta är beroende av trygghet, kontinuitet och nära vuxenkontakt.

Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är känsliga för stora, röriga och högljudda miljöer, och för miljöombyten liksom av möten med nya personer. Alla barn mår bra av en ordnad och välstrukturerad miljö i förskolan, men för dessa barn är det en nödvändighet.

En rapport från Sveriges Lärare (2025) beskriver att 8 av

10 lärare som arbetar i en för stor barngrupp instämmer helt eller delvis att det tar för lång tid för barn i behov av särskilt stöd att få de stöd de har rätt till. Arbetar de i en lagom stor barngrupp är det färre som svarar detsamma. Möjligheterna att upptäcka barn i behov av särskilt stöd är W med andra ord sämre i stora barngrupper.

Stressade barn

Att som barn vistas i stora grupper med höga ljudnivåer kan på sikt leda till stressreaktioner. Dessa reaktioner kan ta sig uttryck i psykiska och fysiska reaktioner såsom utåtagerande, apati, koncentrationssvårigheter, magont och huvudvärk (Ellneby, 2010). Konsekvenserna av dessa stressreaktioner blir att barnens välmående står på spel och att inlärning då kan påverkas negativt av förskolemiljön. En stressig förskolemiljö påverkar även barnens hemmamiljö och långsiktigt även barnens framtid som samhällsmedborgare.

En strategi för att hantera och minska stressen bland personal och barn är att dela upp dem i flera mindre grupper. Detta tycks dock vara svårt eftersom den fysiska förskolemiljön inte har anpassats för arbete i små barngrupper. Flera vittnesmål för fram att lokalerna är alltför små. Stressen och arbetsmiljön blir ännu mer svårhanterlig om det inte finns utrymme för att dela barngruppen enligt tidigare forskning (Alvestad m.fl., 2014).

Personalen den viktigaste kvalitetsfaktorn

Kvaliteten i förskolans utbildning och undervisning hänger helt samman med personalens utbildning, kompetens och engagemang. Skollagen anger

“Enligt Försäkringskassan toppar förskollärare och barnskötare frånvarostatistiken över jämförbara yrken (Försäkringskassan, 2022)”

legitimerade förskollärare som nödvändiga för att det ska bli en förskola enligt lagens uppdrag. Läroplanen lyfter även barnskötarnas viktiga roll och nämner att även övrig personal får finnas i verksamheten. Idag saknar upp emot 30% av personalen utbildning för arbete med barn (Skolverket, 2024), vilket är en följd av svårigheten att rekrytera utbildade förskollärare och barnskötare. En annan allvarig utveckling för förskolan syns i statistiken över personalens sjukfrånvaro. Enligt Försäkringskassan toppar förskollärare och barnskötare frånvarostatistiken över jämförbara yrken (Försäkringskassan, 2022). En förskollärare hade i genomsnitt 15,3 sjukskrivningsdagar. Det är inte hållbart. Personalen behövs i förskolan och förutsättningarna för deras arbete behöver förbättras så att de inte blir sjuka av arbetet. Vittnesmålen bekräftar att personalen har hög frånvaro i megaförskolorna, och dessutom uttrycks att man inte vill arbeta i stora förskolor.

Studier har visat att omsorgsyrken har ett tudelat ansvarsområde; ett synligt och ett osynligt. Det synliga innefattar verksamhetens tydliga mål medan de osynliga ansvarsområdena handlar om ett emotionellt omsorgsansvar om de individer arbetstagaren möter i sitt arbete. Dessa emotionella krav är dränerande och spär ytterligare på arbetsmiljöproblem inom yrket. Internationella studier bekräftar bilden som finns inom den nordiska kontexten.

Fackförbundet Sveriges Lärare (2025) kräver mot bakgrund av de omfattande arbetsmiljöproblemen i förskolan att staten lagstiftar om ett maxtak på 12 barn i de yngre åldrarna (1–3 år) samt en bemanning på högst tre barn per heltidsanställd samt ett maxtak på 15 barn i de äldre åldrarna (4–5 år) samt en bemanning

på högst 5 barn per heltidsanställd. Dessutom krävs enligt förbundet en lagstadgad förskollärartäthet för att intentionerna i skollag och läroplan ska kunna genomföras.

Det pressade läget har under de senaste åren också beskrivits av **Persson och Tallberg Broman** (2019), inom Förskoleupproret och i debattforum som Förskolan.se. Den samlade bilden ger en yrkesgrupp som är stressad och missnöjd med den utveckling som pågår. Det främjar inte en likvärdig och hållbar förskola och ju mer pressad ekonomin blir, desto starkare uttrycks det här missnöjet.

I vittnesmålen skriver flera förskollärare och barnskötare att de aldrig, eller aldrig mer, kan tänka sig att arbeta i en megaförskola, än mindre sätta sina barn i en så stor verksamhet.

Förskolans lokaler

När förskolorna byggdes ut i Sverige och i övriga Norden planerades verksamheten med hemmiljöliknande utrymmen, flexibilitet, ändamålsenlighet och funktionalitet ur både barnens och de vuxnas perspektiv (Kalliala, 2024). Planlösningar utan korridorer skapades och stor uppmärksamhet ägnades även åt utformningen av utomhusmiljöerna och vegetationen. Miljösocial forskning visade på vikten av överblickbarhet och möjlighet att utveckla känsla och ansvar för miljön (**Björklid & Fischbein**, 1996). Lärmiljöerna ger förutsättningar som påverkar pedagogiken, leken och lärandet i vardagen.

I både Finland och Norge pågår en liknande omställning som i Sverige när det gäller byggande av stora förskolor. I alla tre länderna har både inomhusytor

och gårdsområden per barn minskat samtidigt som byggnaderna har blivit större. Med ökad storlek har byggandet rört sig bort från hemmiljöliknande lösningar till skol- och institutionsliknande förskolor. Denna förändring är grundläggande och påverkar utbildningens uppläggning och kvalitet, enligt Kalliala (2024):

"Tidigare hade varje barngrupp tillgång till två rymliga och mångsidiga rum hela dagen. Ett av rummen användes som matplats, ateljé, lekrum, grupprum och undervisningsrum, medan det andra passade för vila, lek, rörelse och musikundervisning. Allt fungerade smidigt eftersom utrymmena var separata, tillräckligt stora och nära varandra. Man strävade också efter att högst två barngrupper skulle ha samma ingång och kapprum, vilket underlättade dagliga övergångar."

I Norge beställde Kunskapsdepartementet (2011) en utredning om Barnehauges organisering og strukturelle faktorerers betydning for kvalitet. I samband med diskussionen om jättedaghem är det mest intressanta att forskargruppen framförde att en förskola med 60 barn är idealiskt. Där är det möjligt att kombinera fördelarna med både små och större förskolor. Man kan erbjuda barn en förutsägbar och trygg miljö och samtidigt säkerställa personalens professionella utveckling.

Megaförskolorna bygger på institutionsliknande drag som korridorer, stora entréer, matsalar, ateljéer och andra gemensamma utrymmen, som ofta ligger långt ifrån varandra. Det gör att användningen måste förhandlas och avtalas i förväg.

Måltider i matsal

I många megaförskolor äter barnen i en matsal, ungefär

som i skolan. Detta kräver schemaläggning, tidspassning och ständiga förflyttningar för barn och personal.

Vittnesmålen lyfter fram att måltid i matsal leder till stresspåslag för barnen, särskilt för de yngsta och de med funktionsvariationer. Måltiden som tid för samtal och uppföljning av tidigare lek och aktiviteter försvåras också.

En fördel med att äta i matsal anges vara att man inte behöver plocka undan det man håller på med i lek och undervisning för att äta lunch eller mellanmål. Ett gemensamt matlagningskök med matsal används också som motiv för att förskolorna byggs för så många barn. Argumentet har varit att det krävs cirka 120 barn för att det ska löna sig att ha tillagningskök.

Under utbyggnadsperioden på 1970–90-talen med förskolor om 3–4 avdelningar prioriterades annorlunda och tillagningskök ingick som standard.

Mot de angivna fördelarna måste ställas de många vittnesmålen från både barn, föräldrar och personal om den alltför höga ljudnivån i matsalen. Att dagligen utsättas för höga ljudnivåer är direkt skadligt och bidrar till ökad stress och bristande koncentration.

Förskolans utemiljö

Barns hälsa och välbefinnande samt allsidiga rörelsebehov har fått större tyngd i förskolans läroplan (Skolverket, 2025). Utomhusaktiviteter främjar även fysisk aktivitet och är positivt förknippade med flera hälsoparametrar hos förskolebarn, inklusive motorisk och kognitiv utveckling, nattsömn och allmänt välbefinnande (Söderström, 2013). Tillgång till grönområden har en positiv roll för barns socioemotionella utveckling (Manni m.fl., 2024).

“Manni med kollegor (2024) fann under projektets gång att både storskaligheten, med många barn, och miljön i sig orsakar stress bland pedagogerna.”

En större studie vid Umeå universitet, Hållbar utevistelse vid storförskolor – ”HUS”, startade mot bakgrund av de radikala förändringar i förskolan med dubblerat antal barn i byggnader om två plan och mer begränsade ytor utomhus där tillgången till natur ofta ersatts med programmerade ytor och artificiella material (Manni m.fl., 2024). Projektet syftade till att öka kunskapen om vad utformningen av förskolans utomhusmiljö vid olika typer av storförskolor kan betyda för barns hälsa och relationsskapande med varandra och naturen som del av ett lärande för hållbarhet.

De deltagande förskolorna representerar 21 förskolor, både gamla som ofta kännetecknas av stora lekplatser, fler grönområden och färre barn per enhet, och nya förskolor som ofta kännetecknas av mindre lekplatser, färre grönområden och fler barn per enhet.

Förskollärarna beskrev att möjligheterna till förskolebarns fria och varierade utomhuslek är mer begränsade på nya och större förskolor än på gamla. Nya förskolor har mer programmerad yta i sin utformning och mindre ytor med träd, buskar och kuperad terräng, vilket resulterar i svårigheter att hantera det stora antalet barn på lekplatserna, vilket resulterar i fler regleringar kring aktiv och fri lek. Dessutom fann forskarna en brist på "vild och grov" terräng som kan ge möjligheter till riskabel lek, vilket anses vara viktigt för att utveckla fysisk självkänsla och ökad aktivitet (jfr. Jerebine m.fl., 2022).

Trots att forskningen är samstämmig om vad som utmärker en bra utomhusmiljö verkar detta inte tas tillräckligt tillvara. Inte heller verkar förskolepersonalens erfarenheter nå fram vid nybyggnation. En slutsats

Manni och kollegor drar är att ju nyare förskolan är, desto mindre sannolikt är det att barnen kan utveckla sin relation till naturen. Många aktörer, bortom förskolans personal, har använt sina professionella färdigheter för att orkestrera barns lek utifrån olika agendor. De osynliga aktörerna i form av planerare, arkitekter och beslutsfattare blir närvarande genom olika saker och material som begränsar barnens egna val av utomhusaktiviteter. Engdahl (2014) uppmanade att gå varsamt fram med naturliga grönområden vid nybyggnation. Träd fungerar som utmärkta solskydd. Buskar hör till barnens favoritplatser. Naturen kan på en gång erbjuda återhämtande lugn och stimulera till aktiv lek, utforskande och kreativitet, för både stora och små.

Manni med kollegor (2024) fann under projektets gång att både storskaligheten, med många barn, och miljön i sig orsakar stress bland pedagogerna. Detta framgår också tydligt i flera vittnesmål från förskolepersonal. Det råder hög ljudvolym, överblicken försvåras och spontan lek förhindras. På motsvarande sätt som gemensamma inomhusmiljöer måste schemaläggas försvåras planlösningarna med en stor hall, trapphus med grindar och hiss en smidig övergång mellan utomhus och inomhus. Gårdarna vid stora förskolor delas ofta in med hjälp av staket och grindar vilket hindrar barns fria initiativ i leken och möjlighet till kreativa lösningar.

Rektorns betydelse för förskolans organisation

Centralt för att stora förskolor med många barngrupper ska fungera för alla barn, är organisation, ledarskap och styrning (Eidevald m.fl., 2024). Att delas upp i mindre konstellationer för att främja en mer anpassad

och stödjande lärmiljö är gynnsamt för alla barn, då det bidrar till att minska ljudnivån i miljön och minskar antalet sociala relationer. Mindre barngrupper möjliggör ett långsammare aktivitetstempo och bidrar till en tydligt definierad struktur inom verksamheten där både personal och barn får en klar uppfattning om vad som förväntas av dem. En förutsägbart miljö, präglad av igenkännbara rutiner och kontinuitet, bidrar på så vis till att skapa en känsla av trygghet för barn.

Förskolans rektor ansvarar för kvaliteten i förskolans utbildning och undervisning och för personalen. De senaste åren har det varit svårt att rekrytera förskollärare och barnskötare och idag har cirka 30% av personalen ingen utbildning för arbete med barn (Skolverket, 2024). Detta ställer stora krav på rektor och förskollärare vad gäller ledarskap och försvårar möjligheterna att erbjuda hög kvalitet i arbetet med barnen (Skolverket, 2025 kommande).

Megaförskolorna bygger på sambruk av lokaler ute och inne. För detta krävs en tydlig organisation för användningen av de olika miljöerna, till exempel användningen av den gemensamma entrén. Detta gör att vardagen präglas av ett strikt schema, en superstruktur, och att detta följs. En megaförskola med exempelvis åtta avdelningar ställer stora krav på rektors förmåga att organisera personalens schema, arbetsuppgifter och användning av gemensamma miljöer ute och inne.

Många kommuner hävdar att större enheter ger bättre resurser i form av specialpedagoger, mer pedagogiskt material och bättre möjlighet för matlagning på plats. De verkar också se stora förskoleenheter som ett sätt att spara pengar. Ett motiv som ofta anges för stora förskolor är att det finns rikligt med personal som kan hjälpa och stödja varandra vid exempelvis sjukdom eller annan frånvaro. Därmed behöver inte externa vikarier rekryteras vilket är ekonomiskt fördelaktigt samtidigt som barnen slipper möta främmande ansikten.

Vittnesmålen lyfter dock fram att omflyttning av personal mellan avdelningarna snarare blir en stjälp, då det sker alltför ofta. Barn och personal får byta grupper för att rektor ska slippa ta in vikarier. För personalen försvåras kontinuiteten i den planerade verksamheten och för barnen uppstår problemen med att möta vuxna som

de inte har hunnit utveckla en relation till. Ett sådant schema är inte överblickbart för barnen utan är en följd av lokalernas utformning och det stora antalet barn och vuxna som ska bruka dem tillsammans. En förskollärare skriver så här om att arbeta i en megaförskola (Persson, 2025):

"Inledningsvis såg jag många fördelar, fler kollegor att samarbeta med. Större möjligheter till gemensamma projekt och ett bredare utbud av material. Men det blev också tydligt hur avgörande en välfungerande organisation och ett tydligt ledarskap är. Senaste åren har vi haft flera omorganiseringar och personalförändringar, vilket skapat en ostabilitet som märks av både barn och vuxna. När resurserna dras ner och personalgruppen ständigt förändras, blir stressen märkbar och kvaliteten i verksamheten kan påverkas negativt."

Svenska OMEP föreslår ett tillfälligt stopp i byggandet av megaförskolor. Det är möjligt eftersom det sjunkande barnantalet gör att de flesta huvudmän måste ompröva sin planering av förskoleplatser. Det finns fördelar och nackdelar med olika stora förskolor, men megaförskolor ställer stora krav på tydlig ledning och strukturerat kvalitetsarbete. Utöver ett strukturerat kvalitetsarbete, argumenterar vi i OMEP för att det behövs ett tydligare barnperspektiv i form av en barnkonsekvensanalys med fokus på alla barn – även de yngsta samt för barn i behov av särskilt stöd. Det är av yttersta vikt att dessa barns behov blir utvärderade innan fler megaförskolor byggs.

Margareta Blennow, barnläkare

Ingrid Engdahl, docent Stockholms universitet

Anette Hellman, professor i pedagogik Göteborg universitet

Gunilla Niss, förskolepsykolog

Anna Ståhl, förskollärare

www.omep.org.se

Referenser

- Almqvist, L., & Björck, E. (2023). *Forskning i korthet: Förskolans roll för att främja psykisk hälsa*. Forte.
- Alvestad, T., Bergem, H., Eide, B., Johansson, J., Os, E., Pålmadóttir, H., Pramling Samuelsson, I., & Winger, N. (2013). Challenges and dilemmas expressed by teachers working in toddler groups in the Nordic countries. *Early Child Development and Care*, 184(5), s. 671–688. doi:10.1080/03004430.2013.807607
- Broberg, M., Hagström, B., & Broberg, A. *Anknytning i förskolan: Vikten av trygghet för lek och lärande*. Natur & Kultur.
- Drugli, M., & Lekhal, R. (2020). *Att rusta barn för livet: förskolans arbete för barns positiva utveckling*. Studentlitteratur.
- Eidevald, C., Engdahl, I., & Geijer, C. (2024). *En likvärdig och hållbar förskola: Rolig, trygg och lärorik utbildning och undervisning*. Liber.
- Ellneby, Y. (2010). *Stressade barn och vad vi kan göra åt det*. Natur & Kultur.
- Engdahl, K. (2014). *Förskolegården: En pedagogisk miljö för barns möten, delaktighet och inflytande* (Doktorsavhandling). Umeå universitet, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap.
- Försäkringskassan. (2022). Fortfarande störst antal sjukfall inom vård- och omsorg. Hämtad 20 november, 2023, från <https://www.forsakringskassan.se/>
- Gustafson, K., & Ekman Ladru, D. (2025). När utrymmet inte räcker till: Konsekvenser av förtätning för förskolors utevistelser. *Nordisk barnehageforskning*, 22(2), 64–83.
- Jerebine, A., K. Fitton-Davies, N. Lander, E. L. J. Eyre, M. J. Duncan, and L. M. Barnett. (2022). "Children are precious cargo; We don't let them take any risks!": Hearing from adults on safety and risk in children's active play in schools: A systematic review." *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 19(1), 1–111. <https://doi.org/10.1186/s12966-022-01344-7>
- Kalliala, M. (2024). *Expertutlåtande 17.10.2024 angående det planerade daghemmet på Ensi linja*. Hämtad från <https://megaforskolan.se>
- Killén, K. (2014). *Förebyggande arbete i förskolan: Samspel och anknytning*. Studentlitteratur.
- Manni, A., Annerbäck, J., Löfgren, H., Mårtensson, F., & Fröberg, A. (2024). *Places, spaces and encounters with nature: Socio-material discourses in Swedish preschools*. *International Journal of Early Years Education*, <https://doi.org/10.1080/09669760.2024.2307361>
- OECD. (2001). *Starting strong: Early childhood*. Paris, OECD.
- Persson, E. (2025, mars). *Förskola XL: Går något viktigt förlorat när småskaligheten försvinner?* Blogginlägg, Tankar om Förskola.
- Persson, S., & Tallberg Broman, I. (2019). *Hög sjukfrånvaro och ökad psykisk ohälsa: Om dilemman i förskollärares uppdrag*. Malmö Stad, Förskoleförvaltningen.
- Seland, M. (2011). *Livet i den flexibla barnehagen: Muligheter og utfordringer i en barnehage i endring*. Universitetsforlaget.
- Skolverket. (2024). *Barn och personal i förskolan 2023*. Skolverket.
- Skolverket. (2025). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18 (reviderad)*. <https://www.skolverket.se/undervisning/forskolan/laroplan-lpfo-18-for-forskolan>
- SKR. (2025). *Förskola: Funktionsprogram för förskolor*. ADDA. Hämtad 15 juni, 2025, från <https://skr.se/skr/skolakulturfritid/forskolagrundochgymnasieskolakomvux/forskola>
- Stockholms stad. (2025). *Lekvärdesriktlinjer – utformning av förskole- och skolgårdar*. Gemensamt tjänsteutlåtande 2025-05-28.
- Sveriges Lärare. (2025). *Tryggare kan alla vara: En rapport om riskerna med stora barngrupper i förskolan*. <https://www.sverigeslarare.se/om-oss/opinion-debatt/undersokningar/tryggare-kan-alla-vara/>
- Söderström, M. (2013). *Nattsömn och middagsvila – mätningar och observationer i olika förskolemiljöer*. *Socialmedicinsk tidskrift* 4/2013.
- Williams, P., Sheridan, S., & Pramling Samuelsson, I. (2016). *Barngruppens storlek i förskolan: Konsekvenser för utveckling och kvalitet*. Natur & Kultur.

Enkät Sveriges Lärare Stockholm.

Under våren 2025 genomförde fackförbundet Sveriges Lärare en medlemsundersökning kring synen på megaförskolor. Bland annat anser 90 % av förskollärarna att "4 avdelningar eller färre" ger bäst förutsättningar.

Sveriges Lärare skriver i sin rapport:

Mot bakgrund av det byggs större och större förskolor i Stockholms stad har Sveriges Lärare skickat ut enkätfrågor till anställda förskollärare i staden. Fokus har varit megastora förskolor ur ett arbetsmiljöperspektiv. Nästan hälften av de anställda i staden valde att svara på vår enkät.

Hur stor förskola har du arbetat i?

4 avdelningar eller färre:	418
5-8 avdelningar:	514
9-12 avdelningar:	43
13-15 avdelningar:	2
16 eller fler avdelningar:	2
Antal svarande:	979

Vad anser du är en bra storlek på en förskola, för att kunna utföra ditt uppdrag och ha en bra arbetsmiljö?

4 avdelningar eller färre:	804
5-8 avdelningar:	84
9-12 avdelningar:	3
13-15 avdelningar:	1
16 avdelningar:	0
Antal svarande:	892

Hur tror du att en megastor förskola påverkar arbetsmiljön?

1. Ljudnivå:	750
2. Stress:	751
3. Ökad arbetsbelastning:	601
4. Ökad mängd arbetsuppgifter att utföra:	438
5. Ökad mängd relationer för personal och barn:	800
6. Bristande säkerhet:	658

Barn

Många barn som har extra behov av stöd har svårt att få det i stor barngrupp. Svårt att hitta lugna platser i lokalerna för att finna ro för lek. Risker för otrygghet hos barnen och möjlighet att skapa nära relationer i stora grupper. Fler konflikteter mellan barn i miljöer med större grupper, högre stressnivåer hos barnen, ökad risk för utanförskap, större risk att missa de "tysta" barnen. Sämre pedagogisk kvalitet då mycket tid går till basala behov som påklädning, konflikthantering, lösa dagen, rutiner. Svårare att kunna arbeta i mindre grupper både utifrån lokalerna men även utifrån att grundbemanningen är för låg.

"Vad anser du är en bra storlek på en förskola, för att kunna utföra ditt uppdrag och ha en bra arbetsmiljö?" 90 % av de svaranden anser att "4 avdelningar eller färre" är en bra storlek för att utföra sitt uppdrag och ha en bra arbetsmiljö. Illustration: Sveriges Lärare

Personal

Få nära relationer med övriga på förskolan, större risk för konflikter då det krävs att alla följer samma struktur, personalrotation inom förskolan, Vill inte jobba i en megaförskola, funderar på att byta arbetsplats. Högre krav på logistik i en större förskola vilket kan ge högre arbetsbelastning som riskerar att leda till utbrändhet. Personliga vittnesmål om stressrelaterade symtom som yrsel, högt blodtryck, psykisk ohälsa, somatisk smärta, kontakt med vården som vill sjukskriva men personal som inte vågar prata om det med rektorn. APT med många medarbetare gör att färre vågar prata, mycket personal med många åsikter, Svårare att hitta gemensamma förhållnings- och arbetssätt, stressande att inte veta om man behöver täcka upp för kollegor.

Bristande säkerhet

Risker vid sammanslagningar av avdelningar, både av att det är många barn på färre personal men även att personal inte känner alla vårdnadshavare eller andra som hämtar sina barn. Lättare att utomstående, som inte skall vara i förskolan smiter in i lokalerna.

Gården

Många barn på en liten gårdsyta skapar stress, ökade konflikter mellan barnen, svårare att se alla barn då det är ett myller av barn, svårare att få lekro.

Organisation

Kommunikations och informationsbrist mellan avdelningar, minskat inflytande för barnen då alla måste följa samma struktur. Ibland skapas nya organisationssätt som storarbetslag på ca 30 barn/4 personal. Ofta ska en superstruktur följas som inte har barnen i fokus utan organisationen i huset. Kräver mycket samordning av någon (ofta en personal på förskolan, inte en rektor) Svårare att hitta möjlighet till återhämtning.

"Hur tror du att en megastor förskola påverkar arbetsmiljön?"

1. Ljudnivå
2. Stress
3. Ökad arbetsbelastning
4. Ökad mängd arbetsuppgifter att utföra
5. Ökad mängd relationer för personal och barn
6. Bristande säkerhet:

Illustration: Sveriges Lärare

Samlade svar från lärare som har erfarenhet av att arbeta i förskola med 9-12 avdelningar

Lokalerna: Organisation runt gemensamma lokaler som matsal och ateljé, hög ljudnivå i matsal, ofta svårt att hitta lugna rum för barn som behöver det. Högre stress under vintermånaderna när det är mycket kläder som ska kläs på och många barn samsas i hallar. Ofta i nybyggnationer görs avdelningar mindre med kanske två rum och ett gemensamt mindre rum samt skötrum/toalett som delas med grannavdelningen. Detta gör att det ofta är många barn på en väldigt liten yta. Kan lätt bli stökigt i de gemensamma ytorna när alla inte tar eget ansvar. Har man matsal äter man ibland i olika matlag på olika tider vilket kan skapa stress i matsituationen för barnen.

Svar från lärare som har erfarenhet av att arbeta i förskola med 16 avdelningar:

Tror du det finns fördelar ur ett arbetsmiljöperspektiv, att arbeta i en megastor förskola?

Att det finns en stor kunskapsbank att ta vara på. Men annars nej, inga fördelar. Om strukturen fungerar är det enklare med schemaläggning och ansvarsfördelning.

Källhänvisning enkät: <https://www.sverigeslarare.se/om-oss/foreningar/stockholm/nyheter/sammanstallning-av-enkat-om-megaforskolor/>

En dag på megaförskolan.

En förskollärare berättar om sin vardag på en megaförskola präglad av personalbrist, stress och barn som inte får det stöd de behöver, men detta går inte att berätta för barnens föräldrar.

"Jag är förskollärare på en megaförskola. Precis som alla andra pedagoger kämpar jag varje dag för barnen och trollar med knäna för att möta allas behov - barnens, föräldrars, kollegornas och chefernas. Men detta är svårt och det blir extra svårt när man jobbar på en megaförskola med över hundra barn. Jag har valt att beskriva en helt vanlig dag på en megaförskola för att ge inblick till alla som inte jobbar inom vårt yrke.

Men först vill jag berätta varför megaförskolorna fungerar sämre än vanliga förskolor. Det största och viktigaste skillnaden är att relationerna försvåras på en megaförskola. Jag kan inte alla barns namn och jag känner inte igen alla föräldrar. Pedagogiken och tryggheten hänger så mycket på relationen jag som pedagog har med varje barn. Vi som arbetar inom megaförskolan ser att inskolningsperioderna blir längre och längre för att den anknytningsprocess som barnen går igenom drabbas.

På en mindre förskola är relationerna färre. Alla kan vistas på samma gård samtidigt större delen av dagen och man lär känna varandra. Detta leder till närmare relationer till alla barn på förskolan vilket gör att tidiga morgnar och

sena eftermiddagar blir lättare för barn och pedagoger då det redan finns relationer uppbyggda. På megaförskolor kan inte hela förskolan vistas på en gård samtidigt. Man kan jobba på samma förskola med sin kollega och inte se varandra på flera dagar om man jobbar på olika våningar och vistas på olika gårdar. Det gör att gemenskapen och samarbetsförmågan försvagas. Detta leder till en anonymitet bland både pedagoger och barn som i slutändan drabbar barnen i form av ökad otrygghet.

Förskolan öppnar

Vår förskola består av två våningar med tre olika gårdar där det vistas 108 barn på sex avdelningar. Min dag börjar kl 6.30 på morgonen de dagar då jag öppnar förskolan. Denna dag ringer de första föräldrarna på dörren när klockan blir kl 6.30. Det kommer in tre barn samtidigt, ett yngre barn och två större. Jag vet vad de heter men jag är inte deras ordinarie pedagog. Barnen tittar misstänkt på mig och vill inte bli lämnade av sina föräldrar. Jag lockar de två äldre barnen till frukostbordet där jag har dukat fram material som de kan leka med. Det yngre barnet gråter och barnets förälder frågar om det finns någon ordinarie personal från barnens avdelning på plats. Men

“Det största och viktigaste skillnaden är att relationerna försvåras på en megaförskola. Jag kan inte alla barns namn och jag känner inte igen alla föräldrar.”

barnets ordinarie personal kommer först kl 8. Vi går till dörren där jag behöver slita barnet från föräldrarnas famn. Trots att det går en stund står barnet fortfarande vid dörren och skriker. Barnet vill inte ha en kram eller tröst eftersom att hen inte känner mig sedan tidigare. Trots motstånd lyfter jag barnet till frukostavdelningen där de andra två barn sitter och väntar på mig att servera frukost. Barnet gömmer sig under ett bord och fortsätter att gråta.

Medan jag tar fram frukost till de andra barnen ringer telefonen. Jag får fyra samtal från kollegor som är sjuka och inte kommer till jobbet. Direkt efter ringer jag den biträdande chefen för att berätta detta. Hon beställer in tre vikarier från en vikariepool. Jag frågar varför vi bara tar in tre vikarier istället för fyra. Hon svarar att den fjärde personen var resurs till ett barn med diagnos men eftersom att barnet inte är utåtagerande så kan hen klara sig en dag utan resurs. Det betyder att vi har mindre personalstyrka på vår avdelning och vi kommer inte kunna skapa förutsättningar så att resursbarnet ska kunna ha en bra dag på förskolan. Barnen är otåliga och hungriga eftersom de har fått vänta i tjugo minuter och tillslut efter alla dessa telefonsamtal kan jag äntligen servera frukost.

Klockan 7.15 kommer nästa personal. Vi dukar bort frukosten och förbereder oss för att gå ut. När klockan är 7.45 har det kommit 18 barn och vi är bara två pedagoger. Det känns inte säkert, vi har inte koll på alla. Men tyvärr går det inte att tidigarelägga fler pedagoger i schemat eftersom att det då inte går att få ihop tillräckligt med personal på eftermiddagen och då är det ännu fler barn på plats.

Samordningsmöte

Vi har kommit ut på en av de tre gårdarna och mängden barn ökar nu tills klockan är 9.00. Då börjar samordningsmötet som består av en pedagog från varje våningsplan. På mötet försöker man lösa problem som

bortfall av personal osv och vi fördelar dagens barn och pedagoger mellan avdelningarna. En vanlig lösning är att skicka barn mellan avdelningar för att täcka upp för pedagogernas sjukfrånvaro. Detta kallas gästsystemet. Vissa barn klarar det bättre än andra, men vanligtvis blir det protester för de barn som blir tvingade till att gästa en annan avdelning. Under mötet är det barn som droppar av från listorna för att de är sjuka. Vilket tur! Då kan vi ta emot gästbarn till min avdelning fast vi redan har pedagoger sjuka.

Förmiddag

Efter samordningsmötet går vi ut på gården igen. De andra i personalen är på spänn och undrar hur det blir idag. Folk undrar om de kommer bli flyttade till en annan avdelning och hur blir det med undervisningen i den egna gruppen och det man planerat att göra just idag, och vad ska man säga till föräldrarna sen när de kommer och hämtar? Vi i personalen kan inte vara ärliga med föräldrarna. De får inte märka hur svår verksamheten är, hur många problem som uppstår och hur dåliga förutsättningar vi har. Föräldrar ska vara nöjda så att de inte byter förskola, för då går barnpengen förlorad och rektorn får problem med budgeten. Ledningen vill att personalen ska vara så kundvänliga som möjligt.

Våra gästbarn från det andra våningsplanen är inte glada. De vill hellre vara med sina vänner och ordinarie personal och ett barn gråter. Jag försöker göra dem på bättre humör med roliga sånger, spännande färgläggningsmotiv, tuschpennor, färg och trolldeg. Ett av gästbarnen väljer att sätta sig i soffan och titta ut genom fönstret och ut på gården till grinden. ”När kommer mamma och hämtar mig?” frågar barnet.

Jag kan inte fokusera mer på gästbarnen eftersom att det händer saker i barngruppen som kräver min uppmärksamhet. Vårt barn med NPF har fått ett utbrott. Barnet har väldigt svårt med nya barn och vuxna som

“Det är ett race mot tiden. Vi måste ut så att nästa gång barn kan komma in och klä på sig”

kommer in på avdelningen. Dennes vuxna resursperson var sjuk idag och eftersom vi inte fick vikarie för den personen kan jag inte gå undan med honom själv till ett separat rum för att lugna ner honom. Om jag gör det så lämnar jag min kollega ensam med 14 barn. Jag försöker trösta barnet, bär hen på höften, men det hjälper inte. Situationen är ohållbar så jag ringer runt i huset för att höra med andra kollegor om det går att frigöra en pedagog, eller om jag kan skicka vidare våra gästbarn till en annan grupp. Det går inte för alla har det tufft och det är kort om folk. Jag sätter ner resursbarnet i ett hörn bakom en soffa och ger hen en iPad. Det får tyvärr bli lösningen ännu en gång.

Lunch

Det är snart lunchtid och jag behöver duka. Men jag måste byta blöjor också. Jag drar i matvagnar, springer med fat och glas och lyfter barn till skötbordet för att byta blöja trots att jag inte borde lyfta med tanke på mina ryggproblem. När vi väl sitter ner vid matbordet vägrar barnet med NPF-diagnos att komma och sätta sig. Två av våra gästbarn äter inte av maten. Sen är det dags att plocka ihop allt, torka, bädda och ta rast. Åtta barn ska in i ett rum med en pedagog för att sova. Jag tar med resterande 14 barn in i ett annat rum för att titta på film så att min kollega kan gå på rast. Flera av barnen hostar under filmen. Jag sätter mig bredvid ett fönster och öppnar lite. Jag kan inte bli sjuk också, då blir det kaos på avdelningen imorgon. Äntligen är det min tur att gå på rast. När jag kommer in till personalrummet somnar jag på soffan. När det har gått 20 min ringer min kollega. Alla små barnen har vaknat och gråter. Jag måste gå tillbaka trots att min rast inte är slut än. Vad var det som hände, frågar jag när jag kommer tillbaka? Det var ett barn som hostade så mycket att de andra vaknade.

Mellanmål

När det är dags för mellanmål har äntligen alla barn kommit till ro på något sätt. Alla har hittat sina lekhörnor och börjat leka med varandra. Vi säger till

barnen att de har tio minuter på sig att leka, sen måste vi städa, äta mellanmål och gå ut. Det är personal som slutar kl 15 enligt schema och då måste vi slås ihop med andra avdelningar eftersom vi annars inte klarar barnsäkerheten. Vi har tyvärr inte tillräckligt med personal som kan täcka barnantalet under hela dagen. Konsekvensen blir att vi istället måste avbryta barnens lek och fokus för att tränga ihop oss på en gård ute i kylan. Detta schemaupplägg är varken pedagogiskt eller planerat utifrån barnens perspektiv. Vi hade såklart velat vara kvar i leken utan stress, skapa djupare relationer med barnen via leken, kanske utveckla leken till en undervisningsstund. Istället måste vi följa schemat på grund av ständig resursbrist.

Eftermiddag

Sista kampen för dagen är att alla ska klä på sig i hallen. Jag har med mig sex barn, tre stora som kan klä på sig själva och tre yngre som behöver min hjälp. Det tar mig sju minuter ungefär att klä på varje barn. De äldre barnen som blev klara först har suttit på mattan och väntat i 15 min ungefär. De klagar på att de svetts. Men de måste vänta, jag kan inte släppa ut dem på gården själva. Ett barn börjar gråta för att hen inte orkar vänta längre. Tillslut kastar jag på mig mina egna kläder och rusar ut innan nästa grupp ska in i hallen och klä på sig. Det är ett race mot tiden. Vi måste ut så att nästa gång barn kan komma in och klä på sig. Alla barn ska först ner till en gård, sen klockan 16 ska de byta till en annan gård där de får vara med pedagoger från andra avdelningar fram till stängning, pedagoger som de tyvärr kanske inte känner.

Systemet som är uppbyggt kring megaförskolan är problematiskt. Det lämnar barn och pedagoger utsatta för enorm otrygghet, stress, smitta och mycket mer. Det är allas ansvar att kämpa så att detta system förändras. Barnen måste sättas främst."

Förskollärare inom Stockholm stad

Kritik av ny megaförskola.

Vi föräldrar som driver *Nätverket Stoppa Megaförskolan* möttes i engagemanget för våra barns förskola som stod inför tvångsflyttning till en planerad megaförskola. Här är den begäran som skickades till ansvariga lokalpolitiker från 38 undertecknande föräldrar efter inflyttning.

Begäran om minskat barnantal och minskad trängsel på förskolan R i Stockholm. Begäran riktad till S stadsdelsnämnd, men även till förskolenämnden och förskoleborgarrådet Alexandra Mattsson, Stockholm stad.

Eftersom det politiska ansvaret för förskolan inom Stockholm stad ligger på de enskilda stadsdelsnämnderna och eftersom att S stadsdelsnämnd är beställare av byggnationen förskolan R, är det S stadsdelsnämnd som har det politiska ansvaret att åtgärda de brister som tyvärr föreligger. R uppfyller under rådande förutsättningar inte kommunens krav om kvalitet och likvärdighet. S stadsdelsnämnd måste därför skyndsamt vidta åtgärder för att åtgärda situationen, förslagsvis i linje med någon av de lösningar som presenteras här.

Problembeskrivning

R är en nybyggd kommunal megaförskola i Stockholm, med åtta avdelningar, avsedd för 144 barn.

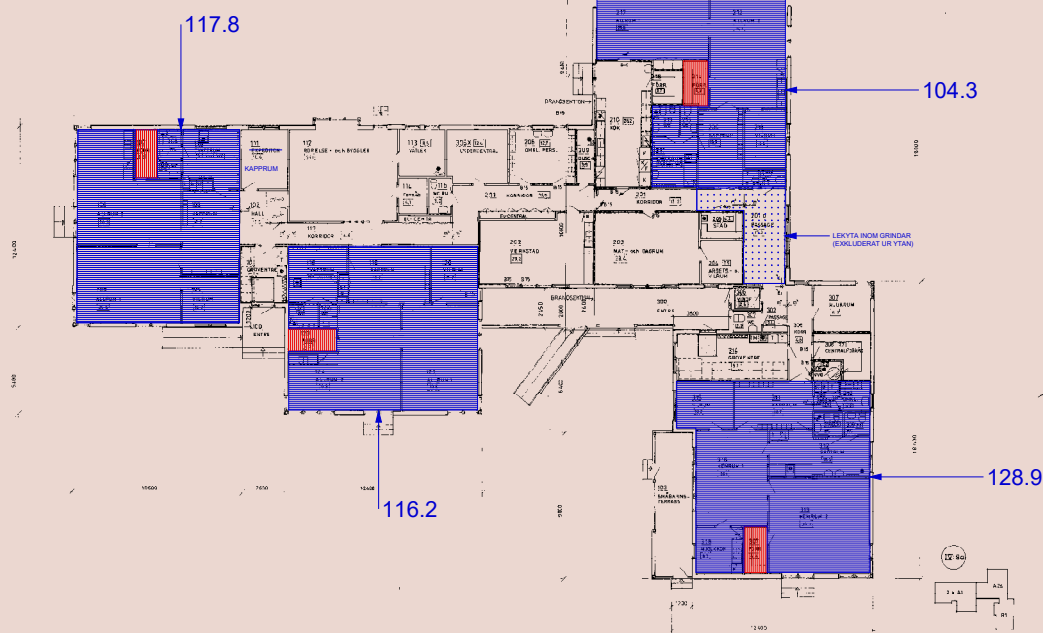
Sammanfattning

R har allvarliga strukturella brister vilka försämrar kvaliteten i verksamheten på flera sätt. Under rådande förutsättningar är R inte likvärdig andra förskolor i stadsdelen. Detta drabbar både de barn och de vuxna som tillbringar sina dagar på förskolan. De största problemen är:

- **Alltför många barn i verksamheten.** Alltför många möten och intryck skapar stress hos små barn. Detta påverkar barnens mående och utveckling och drabbar särskilt hårt de yngsta barnen i åldrarna 1 och 2 år och barn med NPF-diagnos. Små barn är i stort behov av lugn och ro och få relationer för sin neurologiska utveckling.
- **Alltför små hemvister.** En hemvist på R utgörs av 2,5 rum för upp till 24 barn och tre pedagoger. Det antal barn som hör till en avdelning rymmer inte inom hemvisten utan att det uppstår påfrestningar. Trängseln skapar en stressig miljö för barnen, särskilt för barn med NPF-diagnos.

Kvadratmeter per avdelning (medel: 117)

Lekförråd exkluderat

Beräkning av avdelningsarea förskola L, medelvärde 117 kvadratmeter

BARNSTUGOR 79/3	KV JÄMLIKHETEN
BYGGAVDELNINGEN	DAGHEM
4000 typ 109g	1984

Trånga lokaler

Lokalerna i den nya megaförskolan är mycket små med endast två rum per hemvist, ett stort och ett litet, plus ett långsmalt rum som delas med grannavdelningen intill. Även toaletter och skötrum delas med grannavdelningen med upp till 48 barn (S kommun tillåter upp till 24 barn/avdelning för 4-5 åringar). Övrig yta är fyra groventréer och en gemensam hall för alla åtta avdelningar, ett så kallat torg per våningsplan där barnen äter lunch samt kommunikationsyta i korridorerna. Det finns alltså ingenstans att gå undan med det barn som behöver en stunds lugn och avskildhet, inte heller något större rörelserum för fri lek. Med lokalernas utformning går det inte längre att stänga dörren om sin avdelning. Genom att passera toalett- och skötrum kan barn när som helst försvinna in på grannavdelningen. Konsekvenserna av detta blir en betydligt stökigare miljö för barnen under dagen, med fler barn per yta, och sämre möjligheter till en stunds lugn och ro vid konflikt, utbrott eller återhämtning. Kvadratmeterytan för en hemvist med i snitt 18 barn och tre vuxna är på R ca 80 kvm (2,5 rum samt toalett och skötrum). Att jämföra med motsvarande ca 117 kvm (4 rum samt toalett och skötrum) per

hemvist för 18 barn på den tidigare förskolan L, en standardförskola med fyra avdelningar i ett våningsplan byggd på 1980-talet. Det är en minskning med ca 37 kvadratmeter/hemvist. På L hade varje hemvist fyra rum och eget skötrum med toaletter. Därtill delade fyra avdelningar på ett stort rörelserum och ett matrum. Sisabs konceptförskola Framtidens förskola har i snitt 87 kvm per hemvist.

	Yta/hemvist	Yta/barn/hemvist
Förskola R	80 kvm	4,4 kvm
Förskola L	117 kvm	6,5 kvm
Framtidens förskola	87 kvm	4,8 kvm

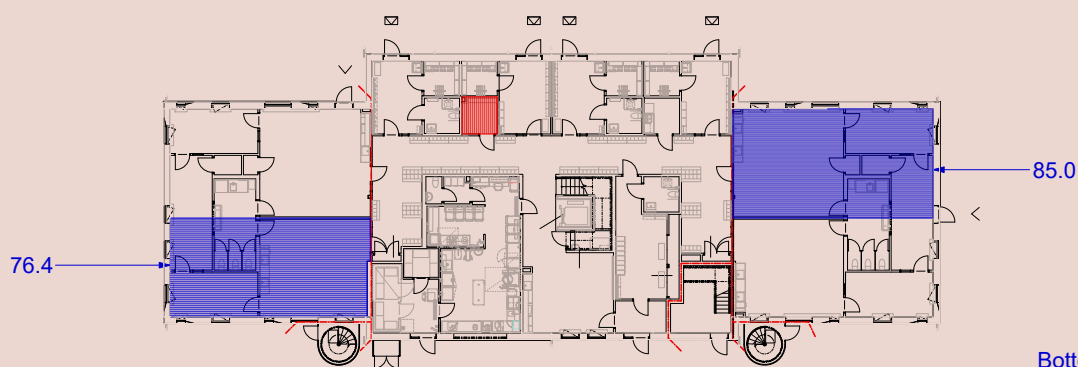
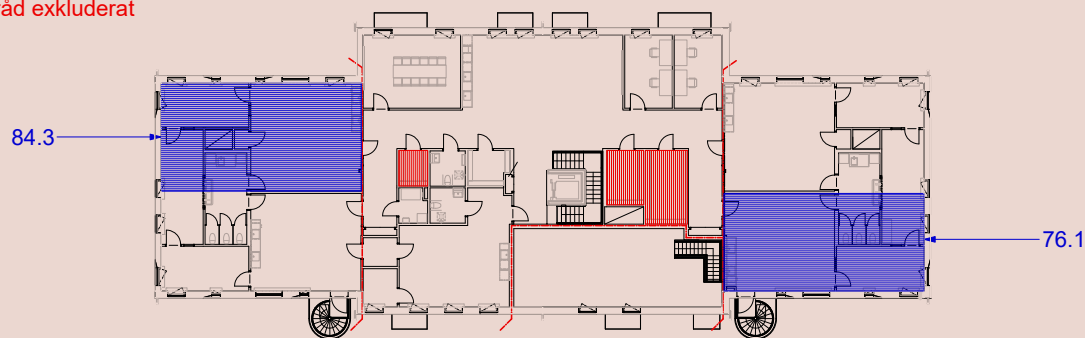
Cirkulation

Konsekvenserna av liten yta och få rum är att det blir svårare att dela upp barnen inne på hemvisten i mindre grupper, vilket är ett viktigt inslag i den pedagogiska verksamheten. Det löses genom att delar av barngruppen får vistas utanför hemvisten, berättar biträdande rektor A. Detta innebär att en del av barngruppen behöver vara utomhus eller ute i korridoren där det står utställt några

Kvadratmeter per avdelning (medel: 80)

Lekförråd exkluderat

Övervåning

Bottenvåning

Beräkning av avdelningsarea förskola R, medelvärde 80 kvadratmeter

möbler, eller på det öppna torget som är möblerat med bord, säger A. Men dessa utrymmen är inte rum som passar för lugn eller avskild lek. Torg och korridorer är inte heller avgränsade vilket betyder att barnen kan försvinna iväg om en vuxen inte är där. Vidare är det inte heller alla dagar på året då det passar att vistas längre stunder utomhus med tanke på temperatur och väderlek.

Begränsad lek och vila

Bristen på yta tvingar till högre grad av organisering i leken. Inomhusaktiviteterna är till stor del uppbyggd kring "stationsarbete", där barn flyttar runt mellan olika bord där de gör olika slags pedagogiskt och skapande bordsarbete. Bristen på fri golvyta får resultatet i att det inte finns samma plats för fri lek, rörelselekar eller byggande som på en vanlig förskola. Det finns heller inte samma möjlighet för barn att dra sig undan och leka lugna lekar eller vila en stund. Generellt saknar förskolan rum för lugn och avskildhet vilket är ett problem. Det

är svårt att ordna en avskild plats om ett enskilt eller fåtal barn på en avdelning är i behov av lunchvila. Detta på grund av att det mindre rummet i hemvisten är ett genomgångsrum. Bristen på yta ställer också krav på att ständigt plocka undan istället för att kunna låta leken fortgå. Detta hämmar barnens kreativitet och motoriska utveckling.

Entrésituation

R har fyra entréer men dessa leder alla in till samma hallkorridor. Detta skapar en stökig situation när barn kommer in eller ska gå ut. Mellan kl 15 och 17 varje dag passerar här merparten av 144 barn plus lika många föräldrar, vilket leder till trängsel och höga ljudnivåer. Barnen springer fram och tillbaka i den långa hallkorridoren och hämtningarna tar längre tid eftersom barnen har svårt att lugna ner sig i den stökiga miljön. Som jämförelse innebär hämtningssituationen fyrdubbla antalet barn och föräldrar jämfört med en vanlig förskola

Kvadratmeter per avdelning (medel: 87)

Lekförråd exkluderat

Övervåning

87.2

87.2

87.2

87.2

FRAMTIDENS
FÖRSKOLA
1:200 (A3)

Bottenvåning

Beräkning av avdelningsarea Framtidens förskola, medelvärde 87 kvadratmeter

som vanligtvis endast har två avdelningar per hall. Påklädning i slutet av dagen är redan en utmaning eftersom barn är trötta och ofta får utbrott.

Sammanslagning

Från att förskolan öppnar kl 6.30 och fram till kl 8, och sedan från kl 16.15 fram till stängning kl 18.30, är förskolans alla åtta avdelningar sammanslagna. Ett roterande schema med två pedagoger står för öppning respektive stängning. Det barn som kommer tidigt på morgonen tas många gånger emot av pedagoger den inte känner. Även det barn som stannar kvar till stängning kan få tillbringa de sista timmarna med pedagoger som denna inte känner. En svårighet som uppstår är exempelvis att många barn inte vill låta sig tröstas av en vuxen denna inte är trygg med sedan tidigare. Detta innebär stor skillnad jämfört med en vanlig förskola med fyra avdelningar. Mängden barn under den sammanslagna tiden är dessutom den dubbla jämfört med en vanlig

förskola. Det som tidigare var en lugn och trygg stund i början eller slutet av dagen är nu någonting annat.

Anonymitet

Den stora mängden människor samlade på liten yta får sociala konsekvenser. I teorin är det tänkt att barn på megaförskolor ska skyddas från "det stora sammanhanget" och hållas åtskilda genom logistiska scheman för övergångar. Men i praktiken är detta mycket svårt att upprätthålla, för att inte säga omöjligt, av praktiska skäl. Redan vid lämning möts barnet av ett "stort folkhav" med andra barn och vuxna ute på gården, där endast 1/8 är kända kompisar och avdelningspersonal. Denna miljö är mycket svåröverblickbar för både föräldrar och barn, med stora utmaningar att lokalisera kompisar och avdelningspersonal vilket gör att lämningar många gånger blir onödigt svåra och drar ut på tiden. I dagsläget kan barnen också cirkulera fritt över tre sammanhängande gårdar, vilket gör att barnen

“Istället för att understödja barnens behov ställer lokalernas bristande utformning höga krav på disciplin hos både barn, pedagoger och organisation för att få vardagen att fungera.”

kan hamna väldigt långt bort från välbekanta vuxna och barn, och exponeras för ett alldeles för stort antal okända människor, vilket är negativt för anknytningen hos inte minst de yngsta barnen. I jämförelse med den vanliga förskolan med fyra avdelningar är denna förändring mycket stor. Tidigare gemenskap där barn, föräldrar och pedagoger har en social relation till varandra, är minimerad. På R är det svårt för barn att känna igen alla pedagoger, ca 24 personer, och att urskilja barn och föräldrar i relation till avdelning är snudd på omöjligt. Hur upplever ett litet barn denna stora sociala miljö?

NPF och barn med särskilda behov

Den stora mängden barn och vuxna innebär en tuff miljö för barn NPF-diagnos som är i behov av lugn och ro och små sammanhang. För barn med NPF-diagnos innebär bristen yta dessutom att det saknas rum att kunna dra sig undan för att vila eller hantera utbrott. Att alla avdelningar delar på en och samma hallkorridor vid påklädning och äter lunch på det öppna torget på ovanvåningen där människor hela tiden passerar, skapar svåra situationer att hantera för ett barn med NPF. Vi menar att R inte lever upp till förväntningar om grundläggande NPF-anpassning av lokaler.

Osäkra dörrar

Med stora personantal följer högre brandkrav. För R innebär det bland annat att varje avdelning ligger i brandcellsgräns, vilket ställer krav på dörrar med dörrstängare och därmed klämrisk. På vanliga förskolor räcker det däremot att dela av mellan avdelningar med en enkel grind, helt utan skaderisk. Högre brandkrav innebär också krav på utrymningshandtag eller en öppn knapp i barnhöjd intill dörren. Med dessa utrymningshandtag är ingen dörr längre är helt låst. Det betyder att ett barn själv

enkelt med utrymningshandtaget eller öppn knappen kan öppna vilken ytterdörr som helst och försvinna iväg ut på gården eller utanför förskolans område. När ett utrymningshandtag väl har öppnats, öppnas även alla andra ytterdörrar automatiskt och pedagogerna måste springa runt och låsa dessa manuellt. Det är enkelt att missa en dörr, vilket gör det ännu enklare för ett barn att bara gå rakt ut från byggnaden. Utformningen av Rs lokaler innebär alltså ökade risker för klämskador och rymning. Det barn som rymmer ut på baksidan kan sedan gå rakt ut på vägen intill där det kör tung biltrafik.

Ökade säkerhetsrisker

Den stora mängden barn R ökar risken för kidnappning jämfört en vanlig förskola. Pedagogerna kan omöjligt känna igen 288 olika föräldrar som kommer och hämtar. Det är alltså lätt att hämta att en pedagog checkar ut ett barn till en obehörig, särskilt när barnen hämtas ute på gården och det är mycket folk i rörelse. En annan risk är att en obehörig person tar sig in i huset med tanke på upplåsta ytterdörrar pga aktiverade utrymningsbeslag.

Toaletter

Lokaler som används av barn ska vara barnanpassade. Ett exempel på hur det brister på förskolan R är att alla toaletter är vuxentoaletter inne i små toalettbås. Barn som tidigare kunde gå på toaletten och spola själva hänvisas nu till potta vid foten av toaletten, vilket är trångt. Alternativt krävs en personalresurs för att hjälpa och hålla barnet, vilket inte alla barn upplever som avslappnat. Barntoaletter är standard på förskolor och i enlighet med barnkonventionen har alla barn rätt att få vara ifred när de går på toaletten. Därför behöver detta åtgärdas så att barnen har tillgång till barnanpassade toalettstolar.

Arbetsmiljö

För kommunens anställda innebär R en sämre arbetsmiljö jämfört med en vanlig förskola. Det handlar om tillkommande stressmoment i vardagen, exempelvis många fler barn och trånga lokaler. Fler barn på mindre yta leder till ökad smittspridning. Öppna trappor kräver uppsikt för att undvika fallolyckor. En byggnad i två våningar och sammanhängande hall för åtta avdelningar innebär krångel att ta sig ut på gården. Den stora mängden barn och lokalernas utformning försvårar överblick över barngruppen. Intensiteten är högre och stunder av återhämtning färre när åtta avdelningar ska slås samman mornar och eftermiddagar. En sämre arbetsmiljö kommer sannolikt orsaka ökad sjukskrivning bland pedagoger och ökad personalomsättning, vilket i slutändan kommer gå ut över verksamheten och barnen.

Oro inför framtiden

Den fysiska miljön i en förskola kan i bästa fall skapa lugna, stimulerande och välfungerande rum. Istället ger den bristande utformningen av Rs lokaler, i kombination med den stora mängden barn, sämre förutsättningar för en välfungerande verksamhet. Istället för att understödja barnens behov ställer lokalernas bristande utformning höga krav på disciplin hos både barn, pedagoger och organisation för att få vardagen att fungera. Med sämre förutsättningar i verksamheten för både barn och pedagoger ser vi med oro på Rs framtid. Risken framöver är att R blir en så kallad garantiplatsförskola som föräldrar väljer att lämna så snart man erbjuds plats på en annan förskola. Det finns också risk att duktiga och uppskattade pedagoger väljer att söka sig vidare och att förskolan hamnar i en ond spiral.

Förslag på lösning

Vi ser två möjliga vägar för att förbättra Rs möjligheter att bedriva en kvalitativ och likvärdig förskola i linje med kommunens nyligen antagna Program för barnhälsa.

1. Minska ner barngruppernas storlek så att Skolverket rekommendationer efterlevs. Riktmärket för barn 1-3 år gamla är max 12 barn, och för barn 4-5 år gamla är rekommendationen max 15 barn. Med tanke på de små hemvisterna för varje avdelning vore ett lägre barnantal per avdelning en konstruktiv lösning för att minska trängseln. Det totala barnantalet på R blir då 108 barn istället för 144 barn.

2. Ett annat sätt att lösa situationen vore att bibehålla barngruppstorlekarna med 18 barn i snitt, men att minska förskolan till sex avdelningar istället för åtta. Med max 15 respektive 24 barn, beroende på ålder, bör varje avdelning bestå av minst tre rum för att slippa den värsta trängseln samt egen toalett och skötrum för att kunna fungera som separat avdelning. Det totala barnantalet på R blir då 108 barn istället för 144 barn. Detta kräver dock anpassning av lokalerna. Se bilaga med förslag på ombyggnad. En facklig representant i S stadsdelsnämnd berättade tidigare i nämnden att en annan megaförskola med åtta avdelningar behövt minska ner antalet avdelningar till sex pga alltför små lokaler. En sådan åtgärd vore alltså inte unik.

Utöver denna övergripande förändring kring minskat barnantal och minskad trängsel behöver R lokaler även åtgärdas och kompletteras vad gäller bristande utformning. Förskolan behöver kompletteras med minst ett större rörelserum, den långa hallen behöver delas av och dörrmiljön, med klämrisk och rymningsrisk och toalettstolar och bås som inte är barnanpassade behöver ses över. Vissa av dessa problem är tyvärr svåra att åtgärda just pga förskolans storlek och utformning. Verksamheten behöver hitta ett arbetssätt där avdelningarna hålls avskilda ute på gården, med fokus i första hand på att småbarnsavdelningarna kan ha separata delar av gården.

Det är anmärkningsvärt att det kommunala fastighetsbolaget, på den lokala stadsdelsnämndens beställning, har byggt en förskola som inte är bättre anpassad till barnen och pedagogernas behov. Vi förväntar oss att stadsdelsnämndens politiker tar sitt ansvar att rätta till ovan beskrivna problem på R. Alla barn har rätt till en god och hälsosam uppväxtmiljö.

Ser fram emot återkoppling på vår begäran från stadsdelsnämndens politiska representanter såväl som förskolenämnd och förskoleborgarråd Alexandra Mattsson!

38 föräldrar med barn på R, 2025-03-17

Lugn-och-ro-systemet försummas i förskolan.

Kerstin Uvnäs Moberg, läkare och professor i fysiologi, delar här med sig av sina kunskaper om vårt "lugn-och-ro-system". Hon beskriver varför det är så viktigt att stimulera detta system för vårt välmående och hälsa. Denna kunskap måste vi ta vara på och använda oss av inom förskolan och barnomsorgen, som idag är under hård press och stress. Annars riskeras både barns och vuxnas hälsa.

Jag vill här framhålla ett särskilt problem och det är att förutsättningarna för riklig fysisk hälsosam kontakt mellan personalen och barnen håller på att försämrast. Det är nämligen så att barnen behöver mycket fysisk närhet förutom att de förstås vill bli sedda och hörda. Vid tidsbrist ändras en del av rutinerna på effektivitetens altare och det kan lätt bli så att man frångår en del av det som vi uppfattar som väldigt naturligt, nämligen att barnen behöver fysisk kontakt och kramar när de blir rädda eller ledsna. Då behöver barnen någon som tar upp dem i famnen och håller om dem i stället för att låta dem hantera känslorna själva.

Det finns ett alldeles särskilt skäl till att detta är viktigt, nämligen att närhet och beröring stimulerar barnets

lugn-och-ro-system. Lugn-och-ro-systemet eller oxytocinsystemet är ett uråldrigt litet nervsystem med många förgreningar i hjärnan. När detta system är aktivt blir vi mer sociala dvs. vi samspelar bättre och mer med andra människor och till och med djur. Vi blir på köpet mindre oroliga, känner mindre smärta och stress. Det befrämjar också sömn och gör att man växer som man ska. Ni har säkert alla hört om de små barnhemsbarnen under krigsåren, som inte växte och blev sjuka trots att de fick mat och säng. Bara barnet som hade sängen nära kontakten till lampan klarade sig och växte, eftersom det togs upp av nattpersonalen och hölls och kramades en stund. Den lilla stunden räckte för att barnens oxytocinsystem skulle aktiveras så att de på ett bättre sätt kunde tillgodogöra sig näringen och motverka infektionerna.

“Oxytocin-systemet är också lite känsligt. Det stänger av om omgivningen är för stökig och stimmig”

På de lite större barnen märker man i stället att barnen blir lugnare, mindre stökiga och snällare mot varandra. Det finns också rapporter som visar att barn som får lite extra massage på dagis i stället för en privat sagostund också faktiskt får mindre huvudvärk och mindre ont i magen, de mår helt enkelt bättre.

Vad är det då som aktiverar lugn-och-ro-systemet? Jo, det är framför allt vanlig fysisk närhet men även att bli sedd och hörd av och lyssnad till av en annan människa, som man tycker om och känner, vilket är oxytocinbefrämjande. Man behöver inte nödvändigtvis sitta i knät på någon, man kan också sitta bredvid någon och spela spel, eller prata eller leka tillsammans för att lugn-och-ro-systemet ska aktiveras. Det viktiga är att man är tillsammans.

Oxytocinsystemet är också lite känsligt. Det stänger av om omgivningen är för stökig och stimmig, t.ex. om ljudnivån är för hög eller ljuset är för starkt. Lugn-och-ro-systemet frodas också bäst när man är omgiven av ett begränsat antal människor som man känner igen och är van vid. Om det är för lite personal och för många barn på förskolan, då hinner kanske inte personalen ta upp barnen när de gråter och skriker utan de lämnas åt sig själva att trösta sig. Men i så fall blir det på bekostnad av det uråldriga oxytocinsystemet. Den aktivering av lugn-och-ro-systemet som skapas av beröring och närhet går nämligen inte att ersätta med moderna avancerade pedagogiska tekniker. Det urtida lugn-och-ro-systemet förstår helt enkelt inte det språket. Att umgås med en platta eller telefon ger inte heller fullt ut den oxytocinaktivering som vanligt naturligt umgänge med andra människor ger. Dessutom stjälar det tid från samvaro och lek som skulle kunna stimulera lugn-och-ro-systemet.

Det finns ytterligare skäl till att det är viktigt att aktivera lugn-och-ro-systemet. Man blir inte bara lugn och tillfreds just när man får beröring och närhet utan det finns konsekvenser av annan positiv natur. Reaktionen på stress blir inte lika stor om man har en god aktivitet i sitt oxytocinsystem, man blir helt enkelt buffrad mot stress. Dessutom får man mycket långsiktiga effekter, kanske i månader till år – om man tränar oxytocinsystemet regelbundet. Man blir då lugnare, mår bättre, man har roligare tillsammans och blir snällare mot varandra och allting löper bättre.

Det finns en risk att lugn-och-ro-systemet tränas för litet i vår tid. För låg oxytocinhalt är inte bara en brist i stunden, det kan också påverka barns balans mellan stress och lugn och ro på ett negativt sätt för livet. Det är viktigt att man tänker på detta när man planerar miljöer och verksamheter på förskolor.

Kerstin Uvnäs Moberg, leg läkare och professor i fysiologi

Denna text är en återpublicering från BARNverkets hemsida 2024-12-20, <https://www.barnverket.se/arkiverade-sidor/lugn-och-ro-systemet-forsummas-i-forskolan/>

Mellanstora förskolor fungerar bäst.

Barnehagenes organisering og strukturelle faktorerers betydning for kvalitet är en rapport skriven 2011 på uppdrag av Kunnskapsdepartementet i Norge. Forskningsrapporten landar i slutsatsen att mellanstora förskolor med cirka 60 barn ger bäst förutsättningar.

Detta är en förkortning av rapportens sammanfattning:

Rapporten bygger på en utredning om förskolornas organisation, och strukturella betydelse för kvaliteten. Bakgrunden till undersökningen är den expansiva utvecklingen av förskolor i Norge de senaste åren. Undersökningen har genomförts av International Research Institute of Stavanger (IRIS), i samarbete med Universitetet i Stavanger (UiS). Rapportförfattare är Anders Vessenden, Janne Thygesen, Stian Brosvik Bayer, Marit Alvestad och Gerd Abrahamsen.

Sammanfattning

Under de senaste åren har den norska förskolesektorn genomgått stora förändringar. En omfattande utbyggnad av förskolor, brist på förskollärare och ett ökat fokus på kvalitet har varit centrala frågor. Dessutom har nya organisationsformer vuxit fram, där byggandet av större och ofta flexibelt organiserade ("avdelningsfria") förskolor utgör en av de viktigaste utvecklingstrenderna.

Denna forskningsrapport utgår från dessa utvecklingstrender och undersöker vilken betydelse organisation och storlek har för förskolornas strukturella och pedagogiska kvalitet. Genom en omfattande enkätundersökning med ett representativt urval av norska förskolor har vi kartlagt den strukturella kvaliteten. Totalt svarade 825 norska förskolor på enkäten. Dessutom har vi genomfört en kvalitativ djupstudie av pedagogisk kvalitet i sex förskolor, fördelade på två län med olika täthet av pedagoger. I djupstudien har vi analyserat två små avdelningsbaserade förskolor, två medelstora avdelningsbaserade förskolor samt två större avdelningsfria förskolor (så kallade "basförskolor").

Storlek och organisationsform

Avdelningsbaserad–avdelningsfri är de två viktigaste faktorerna vi använder för att undersöka variationer i strukturell och pedagogisk kvalitet i norska förskolor.

“Exempelvis tillbringar pedagogiska ledare mindre av sin arbetstid med barnen ju större förskolan är.”

Vid genomgången av strukturell kvalitet analyserar vi en rad organisatoriska ramar och externa kvaliteter hos förskolorna, såsom:

- **Personalsammansättning:** Kompetens, erfarenhet och ansvarsområden hos personalen.
- **Stabilitet i personalgruppen:** Uppfyllande av "pedagognormen".
- **Praktiska förhållanden:** Öppettider, utrymmen för lek och vistelse samt rutiner för föräldramedverkan och introduktionsperioder.
- **Barnens förutsättningar:** Antal barn per grupp och antal barn per vuxen i grupperna.

Endast 1 av 10 förskolor har mer än 80 barn, men 1 av 4 barn går i dessa större förskolor. Förskolor som etablerats sedan mitten av 2000-talet är betydligt större än de som byggdes tidigare. Det finns ingen tydlig koppling mellan organisationsform och förskolans storlek, men

de största förskolorna (med 100 barn eller fler) är oftast organiserade helt eller delvis avdelningsfritt eller som en hybrid.

Kvalitetsindikationer

Kartläggningen visar en komplex bild av hur strukturell kvalitet upprätthålls i förskolor med olika organisation och storlek. På flera kvalitetsindikatorer framstår större förskolor som mer "professionella" än mindre. Personal i större förskolor har genomgående högre utbildningsnivå än i mindre. Ju större förskolorna är, desto oftare uppfyller de kraven på formell utbildning (hos chefer och pedagogiska ledare), och desto oftare har personalen kompletterande utbildningar.

På andra viktiga kvalitetsindikatorer presterar dock mindre förskolor bättre än de större. Exempelvis tillbringar pedagogiska ledare mindre av sin arbetstid med barnen ju större förskolan är.

“Till skillnad från den förutsägbara vardagen i små avdelningsförskolor verkar de större flexibla förskolorna sakna en del av denna stabilitet och överskådlighet för barnen.”

Barngruppernas storlek

Generellt har utvecklingen gått tydligt mot större barngrupper. Gruppstorleken ökar tydligt med förskolans storlek. I små förskolor (färre än 45 barn) varierar storleken på rena småbarnsgrupper (1–2 år) mellan 9 och 11 barn. I stora förskolor (mer än 80 barn) har småbarnsgrupper i genomsnitt mellan 13 och 14 barn. På samma sätt har avdelningsfria förskolor generellt större barngrupper än avdelningsbaserade.

Vi har också sett att ju större förskolan är, desto vanligare är det att vuxna interagerar med många barn under dagen. Som förväntat interagerar vuxna som arbetar med de äldsta barnen med betydligt fler barn än de som arbetar med de yngsta. I nästan 6 av 10 förskolor är antalet barn som en vuxen interagerar med över 15 för 3–5-åringar. Däremot är det bara i 7 % av förskolorna som en vuxen interagerar med fler än 15 småbarn (1–2 år) under dagen.

Skillnader mellan organiseringsformer

För de äldsta barnen (3–5 år) är likheterna mellan förskolor större, oavsett storlek och organiseringsform. För de yngsta barnen (1–2 år) är det däremot tydligt att ju större förskolan är, desto fler småbarn interagerar en vuxen med.

Djupstudien om pedagogisk kvalitet

Den tydligaste skiljelinjen går mellan små

avdelningsförskolor och större avdelningsfria förskolor. Förenklat kan man säga att en förskoletyps styrka är en annans utmaning. Djupstudien visar att små avdelningsförskolor kännetecknas av en liten och stabil personalgrupp, med hög grad av förtroende och social integration. Samtidigt verkar potentialen för professionell utveckling och nytänkande vara begränsad, eftersom pedagoger och övrig personal har få kollegor att samarbeta med. De större avdelningsfria förskolorna vi studerade har å andra sidan mindre av den stabilitet, integration och överskådlighet som kännetecknar mindre avdelningsförskolor. Här kunde vi också se en viss ambivalens hos personalen, kopplad till behovet av att organisera både barn och vuxna samt utmaningar med kommunikationsflödet inom en mer komplex organisation.

I hög grad verkar de mellanstora avdelningsförskolorna kunna kombinera de två andra typernas respektive styrkor: tillit och stabilitet å ena sidan och professionell utveckling å den andra.

Barnens vardag i olika förskoletyper

Detta mönster återkommer även i förskoletypernas styrkor och utmaningar när det gäller att skapa en bra vardag för barnen. I de små avdelningsförskolorna präglades barnens vardag av välbekanta miljöer och hög stabilitet både i barngrupper och personalgrupper.

Till skillnad från den förutsägbara vardagen i små avdelningsförskolor verkar de större flexibla förskolorna

“En rekommendation vi ger avslutningsvis är att satsa mer på mellanstora förskolor, försiktigt uppskattat till cirka 60 barn. Sådana förskolor presterar överlag bra på olika indikatorer för strukturell kvalitet”

sakna en del av denna stabilitet och överskådlighet för barnen. Storleken och den till stor del nya organiseringsformen, så kallad "basdrift", bidrar till en komplexitet i dessa förskolor. Detta kräver mer fokus på att organisera barn och personal över gruppgränserna, vilket kan påverka det pedagogiska arbetet negativt, särskilt genom att minska pedagogernas tid med barnen.

Våra observationer tyder också på att vardagen i dessa förskolor framstår som komplex och ibland något oöverskådlig för barnen. Den kan även vara mer "polariserad" jämfört med avdelningsförskolor: Det är större avstånd och oftare skiften mellan nära samspelssituationer i små grupper och situationer i stora öppna rum med många barn och vuxna. Det är också tankeväckande att stabiliseringsprocessen i de större avdelningsfria förskolorna verkar ha varit svår för barnen, särskilt de yngsta.

Mellanstora avdelningsförskolor som kompromiss

Vår data tyder på att de mellanstora avdelningsförskolorna på många sätt representerar "det bästa av två världar". De innehåller aspekter från båda typer av förskolevardag och verkar i stor utsträckning kunna kombinera trygghet och etablerad erfarenhet med nya idéer om förskoleorganisation och pedagogik.

Konvergens mellan organiseringsformer

En rekommendation vi ger avslutningsvis är att satsa mer på mellanstora förskolor, försiktigt uppskattat till cirka 60 barn. Sådana förskolor presterar överlag bra på olika indikatorer för strukturell kvalitet, såsom personalens utbildningsnivå, efterlevnad av pedagognormen, yta per barn, storlek på barngrupperna, pedagogiska ledares närvaro i barngrupperna och antalet barn varje vuxen har kontakt med under dagen.

Mellanstora förskolor är tillräckligt stora för att säkerställa professionell utveckling för personalen, men samtidigt små och överskådliga nog för att erbjuda trygga ramar för barnen. De bevarar det som har varit den så kallade "nordiska förskolemodellens" styrka, nämligen kollektiva trygga ramar för barn, samtidigt som de tar hänsyn till pedagogiska innovationer och barnens förändrade position i samhället och i relation till vuxna.

*Detta är en förkortning av rapportens sammanfattning.
Översättning från norska till svenska med ChatGPT.*

Överklagande av ny megaförskola i Helsingfors.

I Finland pågår sedan våren 2024 en rättsprocess där föräldrar har överklagat ett beslut av Helsingfors stad att starta upp en ny megaförskola med 252 barn.

Här följer ett antal utdrag från Marjatta Kallialas expertutlåtande:

Motiveringen till överklagande är bland annat att man bryter mot den finska förvaltningslagen i och med att staden inte har utrett frågan om huruvida megaförskolor är förenligt med barnets bästa på det sätt som förutsätts i lagen om småbarnspedagogik och att det saknas akademisk forskning kring effekterna av så stor förskola. En mängd forskare, förskolechefer och pedagoger intygar megaförskolornas många brister i finsk media, vilket föräldrarna stöder sig på i fallet. Den rättsliga processen pågår ännu.

Marjatta Kalliala, docent i förskolepedagogik vid Helsingfors universitet, har skrivit ett expertutlåtande till stöd för föräldrarnas överklagan. Här är några utdrag:

"Även om personalens kompetens, motivation och arbetsmoral har en stor inverkan på kvaliteten på småbarnspedagogiken, oavsett förskolans storlek, kan inget kompensera för de problem som uppstår till följd av megaförskolornas storlek."

"Som framgår av ovanstående text finns otaliga

nackdelar, medan det är svårt att hitta fördelar. Den vanligaste positiva aspekten som nämns är effektiv personalanvändning, vilket innebär att personal kan flyttas mellan grupper inom förskolan utan att behöva anlita externa vikarier. Men även detta argument faller när man vet att personal i större enheter är mindre engagerade än i små, frånvaron är högre och personalomsättningen större."

"En traditionell gård med varierande växtlighet och markbeläggning klarar dock inte den massiva slitage som jättestora förskolor medför, medan asfalt och konstgräs samt andra plastbeläggningar redan från början är problematiska, både på grund av mikroplast och bristen på naturkontakt."

"Det är också logiskt och realistiskt att förutse att vi i framtiden kommer att få betala en stor kostnad för jättedaghemsexperimentet, vars onödiga belastning och stress med tiden kommer att synas i ökat illamående och psykiska problem hos ungdomar. De som lider mest av en barndom på jättedaghem är naturligtvis de barn som är känsliga för sinnesintryck och andra barn med särskilda

“Varje beslut om att bygga en megaförskola har krävt att man blundar och ser bort – att man väljer att inte använda den kunskap som finns och ignorerar konsekvenserna för barnen.”

behov, som det är omöjligt att skydda från den oändliga mängden stimuli på jättedaghem.”

"När frukost, lunch och mellanmål serveras i två omgångar på förskolan krävs en strikt följsamhet till schemat, vilket förstör den tidsmässiga flexibilitet som är nödvändig i arbetet med små barn. Måltiderna blir till en prestation, långt ifrån den lugna och hemtrevliga "måltidspedagogiska stunden" som skulle kunna stärka gemenskapen. Övergången från lunch till vilostund blir svår att genomföra flexibelt när man inte kan skicka barnen ensamma till de flesta aktivitetsområden. När man dessutom måste gå upp och ner för trappor för att hantera dessa övergångar känns det som att en stor del av dagen ägnas åt att hantera förflyttningar."

"Slutligen

En förskola är en unik offentlig byggnad, eftersom dess primära användare är små barn. Därför borde dessa barn vara i fokus för all förskoleplanering. Det innebär att man måste lösa frågor som inte förekommer i andra offentliga byggnader. Ju mer seriöst man tar små barns behov och ju mer ambitiöst man närmar sig frågan om vad barnen borde få ut av sina dagar på förskolan, desto mer krävande blir det att bygga förskolor.

Bakom förändringen i dagens förskolebyggen verkar dock ligga en radikal attitydförändring. Tanken på förskolan som en plats för barn har fått ge vika, och därmed har man också övergett planeringen utifrån barnens perspektiv och behov. Tidigare pratade man om barns utvecklingsfaser och behov, men nu diskuteras övervakningsmöjligheter och flexibilitet i utrymmena.

Attitydförändringen syns tydligt och genomgående i storförskolor. Gårdarna är ofta "gråa" och alldeles för små, byggnaderna massiva, typiskt två- eller trevåningsbyggnader. Det finns få ingångar, vilket leder till att flera barngrupper klär av och på sig samtidigt i trånga tamburer. Stora matsalar har linjesystem för servering, och grupprummen är små och erbjuder få möjligheter till lek och annan aktivitet."

"Problemet med fenomenet storförskolor handlar inte om brist på kunskap. Inte en enda storförskola hade behövt byggas om man i förväg noggrant analyserat vilka konsekvenser det får för barnen att tillbringa en stor del av sina viktigaste år i en institution med tvåhundra till trehundra barn. Varje beslut om att bygga en storförskola har krävt att man blundar och ser bort – att man väljer att inte använda den kunskap som finns och ignorerar konsekvenserna för barnen.

Det finns många allvarliga problem inom den finländska småbarnspedagogiken i dagsläget. Ett av dem kan dock lösas snabbt och enkelt. Byggandet av storförskolor kan omedelbart upphöra. Barn kan och ska inte komprimeras och centraliseras, även om det just nu råder en storhetsvurm i Finland, där man bland annat bygger stora hälsocentraler, sjukhus och bostadshus."

Källhänvisning: <https://megaförskolan.se/wp-content/uploads/2024/11/Expertutlatande-Marjatta-Kalliala.pdf>

Barn med särskilda behov drabbas mest.

Riksförbundet Attention arbetar med att förbättra livssituationen för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, så kallad NPF. Vi intervjuar Malin Eriksson, projektledare och Malin Meissner, verksamhetsutvecklare för Riksförbundet Attention's arvsfondsprojekt Förskolelyftet.

Berätta lite kort om ert projekt Förskolelyftet, vad gör ni?

Inom projektet [Förskolelyftet](#) utvecklar vi kunskapsmaterial som hjälper förskolor att bli mer tillgängliga för alla barn, med utgångspunkt i svårigheter, förutsättningar och utmaningar som är särskilt vanliga bland barn med NPF.

Hur ser situationen ut idag på svensk förskola generellt för barn med NPF. Vad funkar bra, vad funkar mindre bra?

Situationen för barn med konstaterad eller misstänkt NPF i svensk förskola kan se olika ut beroende på både barnets och förskolans förutsättningar och omständigheter. För att själva få veta mer om upplevelsen av situationen på förskolan tog Förskolelyftet fram en enkätrapport. Utifrån rapportens resultat lyfter vi behovet av ökad kompetens inom NPF hos hela personalgruppen, bättre resursfördelning, samt att föräldrars kunskap och barnets individuella behov tas tillvara. Målet är en mer inkluderande, förutsägbar och stödjande förskolemiljö för alla barn.

Ni har tagit del av 100 st vittnesmål från pedagoger, föräldrar och andra med egen erfarenhet från svenska megaförskolor. Vad är era tankar kring de berättelser som kommer fram?

De vittnesmål som presenteras i er rapport och som vi fått ta del av är otroligt viktiga och de erfarenheterna behöver lyssnas på. De lyfter också flera av de utmaningar som vi i projektet fått till oss från de vårdnadshavare till barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) som vi har varit i kontakt med.

Berättelserna synliggör hur bristande förutsättningar i verksamheten – som stora barngrupper, hög ljudnivå och otillräckligt med personal – skapar påfrestningar som påverkar barnens välbefinnande och utveckling negativt. Många vårdnadshavare lyfter hur deras barn blir trötta, stressade eller otrygga, inte minst till följd av en fysisk lärmiljö som inte är anpassad för barn med intryckskänslighet. Vi vet ju idag så mycket om att det finns aspekter i lärmiljön som antingen skapar hinder eller förutsättningar för att barn ska lära, utvecklas, klara av vardagen. De här föräldrarnas och pedagogernas upplevelser är att den förskola de arbetar på eller har

“Det som ofta beskrivs i vittnesmålen – en otillgänglig miljö och bristande struktur – innebär i praktiken att många barn inte får sina lagstadgade rättigheter tillgodosedda.”

sina barn på inte skapar de förutsättningarna för barnen. Det är ledsamt att läsa. Det är också tydligt hur personalen verkligen vill skapa bra miljöer för barn och de olika individuella behov som barn har, men att förutsättningarna saknas.

Enligt skollagen (2010:800) ska utbildningen i förskolan vara likvärdig och anpassas till varje barns behov (kap. 1 § 4 och kap. 8 § 9). Det innebär ett ansvar att utforma miljöer och undervisning som är tillgängliga för alla barn – även de med funktionsnedsättningar. Det som ofta beskrivs i vittnesmålen – en otillgänglig miljö och bristande struktur - innebär i praktiken att många barn inte får sina lagstadgade rättigheter tillgodosedda.

Vikten av trygga relationer och förutsägbarhet lyfts också fram tydligt i berättelserna. För barn med NPF är dessa faktorer ofta avgörande för att kunna delta, utvecklas och känna trygghet. Skollagen och förskolans läroplan (Lpfö 18) betonar båda betydelsen av att varje barn ska få utvecklas i sin egen takt och känna sig trygg och delaktig i utbildningen.

Flera av vittnesmålen ger uttryck för att barnens behov och perspektiv inte tas på tillräckligt stort allvar i organisationen av megaförskolor – något som riskerar att stå i strid med såväl barnkonventionen som skollagen.

Vad skulle vara ert medskick till beslutsfattare inom svensk förskola?

Attention ser att de viktigaste åtgärderna för att förbättra situationen på förskolan både för barnet, barngruppen, personalen och vårdnadshavarna är:

- Att kunskap om NPF blir obligatorisk del av skolledarutbildning/rektorsutbildning

- Att förskolans personal och ledning ges tillräcklig kunskap om NPF och dess diagnoser
- Att förskolan avsätter tillräckligt med resurser, både ekonomiskt och personellt, för att kunna ge barnet de anpassningar och stöd som barnet har rätt till.
- Att personal i större utsträckning utnyttjar föräldrars kunskap om barnens utmaningar, styrkor och intressen för att skapa rätt förutsättningar för barnet.
- Att det redan i planeringen och byggandet eller ombyggnation av nya förskolor tas hänsyn till behoven hos barn med NPF.

Ett sista ord?

Miljö och pedagogik kan vara helt avgörande för att barn med NPF ska må bra och utvecklas på förskolan, eller för att de ens ska kunna vara där och delta i dess verksamhet. Trenden med större barngrupper och färre personalresurser är därför något som riskerar att slå extra hårt mot barn med NPF eller liknande problematik. Detta eftersom barn med NPF ofta har utmaningar med att hantera för många olika sensoriska intryck och kan vara i behov av en tydlig struktur och ett individuellt anpassat stöd. En tillgänglig och anpassad fysisk miljö kan göra stor skillnad för dessa barn, när det kommer till att stötta och främja deras lärande och sociala interaktioner. Genom att inkludera element som tydlig vägledning, lugna rum och flexibla utrymmen kan vi skapa en trygg och stimulerande plats för alla barn, oavsett deras behov. En medvetenhet om NPF i byggprocessen bidrar inte bara till en inkluderande förskola, utan även till en mer jämlik och rättvis utbildning för alla.

Intervju med arkitekten.

Vi intervjuar Angelica Åkerman som är arkitekt och tidigare tjänsteperson på Boverket med uppdrag kring bland annat förskolor.

Berätta kort om ditt uppdrag för Boverket i relation till förskolan?

Jag arbetade med ett uppdrag inom politiken för *Gestaltad livsmiljö* med [Vägledning för förskolor och skolor](#) i några år. Under denna tiden besökte och studerade jag skolor och förskolor runt om i Sverige och gjorde ett omfattande intervjuarbete med kompletterande platsanalyser. Vi arbetade fram en bedömningsmodell tillsammans med experter på lek och utemiljöer på Sveriges Lantbruksuniversitet. Sen jobbade jag även med rapporten [Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling](#), som tydligt i flera hänseenden stärker kopplingen mellan hälsa och rumslighet. Tidigare har jag också arbetat som ritande arkitekt i ett flertal skolprojekt.

Vilka lärdomar gjorde du och dina kollegor under ert arbete?

Det är svårt att sammanfatta, men i stort kan man säga att skolans och förskolans utformning är helt upp till kommunerna sedan skolöverstyrelsens nedläggning 1991. Kompetensen kring detta ser väldigt olika ut vilket skapar en hög ojämlikhet i landet. Till detta kommer etableringen av friskolor, vilka är ett kapitel för sig, särskilt vad gäller den fysiska miljön.

Skulle du kunna nämna några exempel på bra respektive mindre bra förskolemiljöer?

Sverige har en tradition av att rita välplanerade förskolor och skolor, både pedagogiskt, rumsligt och arkitektoniskt. Tyvärr förvaltas den kunskapen och traditionen illa. Flera av dessa lärmiljöer har rivits eller är rivningshotade.

I vårt arbete med Boverkets bedömningsmodell framkom en rad intressanta aspekter, men även ideologiska motsättningar kring vad som kunde anses vara "en bra lärmiljö".

Hur skulle du säga att en megaförskola med över hundra barn påverkar barnens sociala och fysiska miljö jämfört en vanlig förskola?

Nu talar jag för såväl skolor som förskolor där jag ser samma tendenser. Studier visar tydligt att barn som har extra behov av stöd påverkas på ett negativt sätt - men genom att man marginaliserar denna grupp, vill jag hävda att ingen vet vad som blir de exakta konsekvenserna för dessa barn. Eller, man vet nog intuitivt, men det finns inga studier som kan underbygga detta. Megaförskolor byggs inte utifrån vad som är bäst för barnen. Utgångspunkten handlar om effektivisering som jag ser det. Det är en tydlig prioritering.

När vi försökt fördjupa oss i lagstiftning och regelverk kring förskolans storlek och utformning har vi inte hittat någonting - inte en enda

“Ingen vill ta ansvaret för barns livsmiljöer - inte kommunen, inte staten, inte myndigheterna. Det är en öm fråga helt klart.”

kravställning från statliga myndigheter utöver en allmän skrivning om att “det ska finnas ändamålsenliga lokaler” och rekommendationer om viss mängd friyta utomhus. Har vi missat något?

Nej, inte enligt min mening, utöver barnkonventionen då. Men ett problem med barnkonventionen, som vi uppmärksammade i rapporten *Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling*, var att kommuner och regioner saknade vägledning för hur barnkonventionen borde tolkas avseende barnens fysiska miljö.

Under arbetet med *Gestaltad livsmiljö* drev tjänstepersoner på hårt för att införa miniminivåer gällande utemiljöer, vilket till slut gick i stå. Men det som jag ville driva - dessvärre utan gehör - var liknande krav för inommiljöer eftersom jag såg att förskolors ytor minskade. Anledning till att vi tjänstepersoner inte fick vår vilja igenom är att förskolans och skolans fysiska miljö är en klart politisk och ideologiskt känslig fråga bland de politiska partierna.

Jämfört med annan lagstiftning gällande allmänna platser, bostäder, arbetsmiljö och djurhållning finns tydliga normer för att säkerställa hälsosamma vistelsemiljöer. Varför tror du att den typ av regelverk saknas vad gäller barns miljöer i skola och förskola?

En väldigt bra fråga. En fråga som vi på Boverket drev var att Skolverket skulle inkludera aspekter kring lärmiljön i sina krav. Men de var inte intresserade. Ingen vill ta ansvaret för barns livsmiljöer - inte kommunen, inte staten, inte myndigheterna. Det är en öm fråga helt klart.

Vad skulle vara ditt medskick till beslutsfattare inom svensk förskola?

Att barn och ungas livsmiljö är en förbisedd och alldeles för lågt prioriterad fråga trots att den har tydliga kopplingar till hälsa, OCD, hemmasittare, otrygghet och inlärningsförmåga. Kombinerat med digitaliseringen är detta en riktig smäll mot barnens mående och kunskapsinläring som jag tror är en stor anledning till den situation vi har i skolan/förskolan idag.

Barnkonsekvensanalys i förskoleplaneringen

Vid alla beslut som berör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. En barnkonsekvensanalys är en metod att innan beslut fattas bedöma vad som är barnets bästa och att säkerställa att barns rättigheter finns med i beslutsfattandet inom en verksamhet.

Barnkonventionen och barnrättslagen

Barns rättigheter är beskrivna i FN:s barnkonvention från 1989. Svenska OMEP liksom Sverige var med och förhandlade fram barnkonventionen och Sverige ratificerade konventionen redan 1990 samt inrättade en självständig myndighet, Barnombudsmannen, med uppgift att följa implementeringen av konventionen samt hur barn i Sverige har det. Nästa steg för barnets rättigheter togs 2020 då konventionen upphöjdes till svensk lag (2018:1197). De fyra grundprinciperna i lagen är:

- **Artikel 2:** Inget barn får diskrimineras på grund av härkomst, kön, religion, funktionsnedsättning eller några andra skäl.
- **Artikel 3:** Barnets bästa ska vara vägledande vid alla beslut och åtgärder som rör barn.

- **Artikel 6:** Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Barn ska tillåtas att utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar.
- **Artikel 12:** Barn har rätt att framföra sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör dem.

Artikel 3 i barnrättslagen markerar att vid alla åtgärder som rör barn ska ”i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa”. Artikel 3 är den grundprincip som ska vara vägledande vid alla beslut som rör ett barn eller en grupp barn. Barnets bästa ska med andra ord vara underlag för beslut som fattas i frågor som direkt eller indirekt rör ett barn, en grupp barn eller barn i allmänhet. I en bedömning av barnets bästa ska även hänsyn tas till grundprinciperna i artiklarna 2, 6 och 12 samt barnkonventionen i sin helhet.

“Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.”

Principen om barnets bästa

För att man ska kunna bedöma barnets bästa måste barnet själv ges möjlighet att framföra sina synpunkter och deras åsikter tillmätas betydelse. Först när barnet själv fått uttrycka sina åsikter och de tas med i besluten, kan barnets bästa i egentlig mening lyftas fram och sättas i främsta rummet.

Enligt barnrättslagens artikel 12 har barn rätt att uttrycka sina åsikter och framföra sin mening i alla frågor som berör dem. Barnombudsmannen anser därför att berörda barns röster ska vara en del av ett ärendes beslutsunderlag. Det är nödvändigt att barnkonsekvensanalysen grundas på kunskap om barns behov, utveckling och intressen inom det aktuella området.

En barnkonsekvensanalys ska säkerställa att barns rättigheter finns med i beslutsfattandet inom en

verksamhet. Den utgör en prövning av vad som bedöms vara barnets bästa inför att ett beslut ska fattas. Bedömningen av vad som anses vara ett barns eller en grupp barns bästa i en viss situation ska alltid göras av den instans eller den vuxna som har ansvaret för beslutet. Även Boverket uppmärksammar i en rapport (2020) vikten av att genomföra barnkonsekvensanalyser före beslut.

Så här gör man en barnkonsekvensanalys

När ett förslag tas fram som berör barn ska en barnkonsekvensanalys göras som en integrerad del av beslutsprocessen. Den består av fem delar:

1. Kartläggning

- Vilket och/eller vilka barn berörs?

Kartläggningen handlar om hur och var man ska inhämta nödvändig kunskap och information. Vilka grupper av barn

berörs av förslaget, kan några grupper av barn undantas?
Hur ska barnets eller barnens egna åsikter tas fram?
Vid byggnation av en förskola kan barn i närliggande förskolor vara målgrupp. Inte sällan ska den nya förskolan ersätta en gammal uttjänt förskola och då finns det barn som kommer att flytta till den nya förskolan som är direkt berörda. Hur berörs 1–2-åringar? 3–5-åringar?
Barn i behov av särskilt stöd?

2. Beskrivning

- Hur ser det ut idag, hur ser regelverket ut?
- Vilka förslag till lösningar finns i frågan?
- Vilka problem och/eller intressekonflikter finns i ärendet?
- Tillgodoses barnets rättigheter enligt artikel 2,3, 6 och 12 samt andra aktuella rättigheter?
- Finns det vägledande policybeslut?
- Hur ser kostnadsberäkningarna ut?

Det aktuella förslaget, samt även alternativa förslag, sätts in i sitt sammanhang. Syftet med förslaget, till exempel att bygga en ny förskola, ska framgå tydligt. Förslaget kan belysas utifrån barnets eller barnens kön, ålder, utvecklingsnivå och egna förutsättningar, i sin familj, i sin miljö, i sitt nätverk där till exempel förskola, skola, fritid och kompisar ingår. De berörda barnens synpunkter, samt på vilket sätt de har fått tillfälle att yttra sig, ska framgå av beskrivningen. För barn i förskoleåldern bör även vårdnadshavarnas och personalens synpunkter beskrivas.

3. Analys

- Hur ska barnets åsikter beaktas?
- Hur ska andra aktörers åsikter beaktas?
- Hur påverkas barnet/barnen på kort och lång sikt?

I problemanalysen beskrivs motiven till förslaget och dess konsekvenser mer ingående. Vilka faktorer, problem eller behov ligger bakom förslaget? Vad är målet och syftet med förslaget? Har utgångspunkterna för förslaget förändrats till följd av de synpunkter som har kommit fram i dialogen med barnen?

En viktig del av analysfasen handlar om att bedöma hur förslaget förhåller sig till barnrättslagens bestämmelser. Det handlar om att analysera faktaunderlaget och försöka förutse effekterna av olika beslut. Här är det viktigt att särskilt se över hur förslaget förhåller sig till de grupper av barn med särskilda behov som eventuellt identifierats i kartläggningsfasen.

I analysen ska också de intressekonflikter som gäller barnets bästa i förhållande till andra intressen föras fram, till exempel vårdnadshavarens eller samhällsekonomens intressen, samt hur tungt dessa ska väga i förhållande till barnets bästa. Är de positiva konsekvenserna fler än de negativa?

4. Prövning med beslut

- Om barnets bästa inte kan tillgodoses, vilka kompenserande åtgärder behöver vidtas?
- Finns det behov av att göra en riskanalys?

När allt underlag är på plats ska en prövning göras av vad som vore barnets eller barnens bästa. Syftet med en barnkonsekvensanalys är att pröva principen om barnets bästa innan beslut fattas. Prövningen innebär att man gör en sammantagen helhetsbedömning av alla relevanta faktorer utifrån kartläggningen, beskrivningen och analysen.

“I detta moment är det viktigt att beskriva och ta ställning i intressekonflikter och att motivera ställningstaganden och beslut.”

Här är det viktigt att man tar hänsyn till allt som rör barnets eller barnens fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling i bedömningen, till exempel rätten till skydd och omvårdnad och rätten till lek och fritid i ändamålsenliga miljöer, både inne och ute.

Allmänna kunskaper om barns behov och utveckling är nödvändiga för att kunna genomföra en barnkonsekvensanalys. Barnets bästa måste tolkas som den bästa tänkbara lösningen för varje enskilt barn eller grupp med barn. Så långt som möjligt ska man också ta hänsyn till både kortsiktiga och långsiktiga effekter för barnet eller barnen.

I detta moment är det viktigt att beskriva och ta ställning i intressekonflikter och att motivera ställningstaganden och beslut.

Det kan finnas situationer då andra intressen än barnets bästa väger tyngre och därmed får företräde, men bedömningen av barnets bästa ska alltid redovisas i beslutsprocessen. Om prövningen kommer fram till att andra intressen än barnets bästa väger tyngre, ska den ansvarige beslutsfattaren kunna visa att barnets bästa har beaktats och redovisats i beslutsprocessen. Dessutom måste beslutsfattaren kunna motivera varför ett annat intresse än barnens har fått ta över.

När ett enskilt barns bästa eller en grupp barns bästa måste ge vika för andra intressen bör beslutsfattaren dessutom tänka på att kompensera beslutet på något sätt.

5. Utvärdering

- Hur blev det? Efter 1, 3, 5 år?

Det är också viktigt att följa upp och kontrollera om åtgärderna fått önskade konsekvenser, att utvärdera vilka effekter beslutet verkligen fick. Genom konsekvensutvärderingar kan man bedöma om man har uppnått önskade effekter eller om man behöver vidta ytterligare åtgärder. Barn som berörts av beslutet måste få möjlighet att delta i konsekvensutvärderingar.

Ingrid Engdahl, docent Stockholms universitet

Mer att läsa:

Barnombudsmannen ger råd om hur en prövning av barnets bästa kan genomföras på sin hemsida <https://provningbarnetsbasta.barnombudsmannen.se/>

SKR beskriver hur en barnkonsekvensanalys kan genomföras på sin hemsida [Barnkonsekvensanalys | SKR](#)

11 synpunkter gällande nya förskolor

Förskolenämnden i Stockholms stad håller på att arbeta fram ett funktionsprogram för hur kommunen ska planera och bygga sina förskolor. Detta är ett medskick från *Nätverket Stoppa Megaförskolan*.

Föräldranätverket Stoppa Megaförskolan har efter möte och mejlkonversation med förskoleborgarrådet Alexandra Mattsson och majoriteten i förskolenämnden erbjudits möjlighet att lämna synpunkter på Stockholms stads planerade funktionsprogram för förskolan. Vår främsta synpunkt är att kommunen bör sätta all planering av megaförskolor med över hundra barn på paus eftersom det saknas forskningsunderlag som påvisar att dessa inte utgör risk för barns hälsa och utveckling. Till detta dokument bifogar vi hundra stycken insamlade vittnesmål från pedagoger och föräldrar med erfarenhet från megaförskolor, samt en sammanställning av de huvudteman som lyfts i dessa vittnesmål (se sid 6).

Här är våra synpunkter inför ett nytt funktionsprogram.

1. Max fem avdelningar per enhet, dvs under 100 barn

Motivering: Genom intervjuer, insamlade vittnesmål och egna erfarenheter vet vi att många megaförskolor med över hundra barn innebär stora påfrestningar för

många barn. Den stora mängden barn och vuxna skapar otrygghet och stress, samt försvårar anknytning och relationsbyggande. Detta påverkar särskilt de minsta barnen och barn med särskilda behov och NPF negativt. Vi anser att all planering av nya megaförskolor bör pausas till dess att det finns evidensbaserad forskning om att dessa miljöer inte innebär en risk för barns hälsa och utveckling. *International Research Institute of Stavanger* gjorde 2011 en gedigen empirisk undersökning på uppdrag av Kunnskapsdepartementet i Norge om förskolans storlek och organisation. En viktig slutsats var att mellanstora förskolor med cirka 60 barn kombinerar fördelarna mellan stora och mindre förskolor.

Nyttoeffekt: Barnhälsan blir bättre, och därmed folkhälsan, mindre sjukskrivningar bland pedagoger och säkrare miljö för barn. Barnen kommer till skolan bättre rustade, vilket skapar en bättre möjlighet för en framgångsrik skolgång.

“En minimiyta är en kvalitetsgaranti - att enbart kravställa funktion blir många gånger bristfälligt.”

2. Inför maxtak på hur många vuxenrelationer varje barn rutinmässigt får ha dagligen

Motivering: Alltför många möten och relationer skapar stress hos barn. Detta påverkar barnens mående och utveckling och drabbar särskilt hårt de yngsta barnen i åldrarna 1 och 2 år och barn med särskilda behov och NPF-diagnos. Yngre barn är i stort behov av lugn och ro och få relationer för sin neurologiska utveckling.

Nyttoeffekt: Det blir lättare för yngre barn att vara på förskolan med enklare inskolningar, lättare lämningar, utökad samhörighetskänsla samt för barn med NPF att klara dagen med färre utbrott.

3. Bygg enbart i ett våningsplan

Motivering: Trappor på en förskola är både en säkerhetsrisk och ett arbetsmiljöproblem för personalen. Övergångar via trappor innehåller risk för fall/halka för både barn och personal. Små barn älskar att leka i trappor

trots att de inte får, vilket skapar onödig konflikt mellan barn och pedagoger i vardagen. Personal måste bära barn upp och ner för trappor som inte klarar det själva. Hissar som installeras på förskolor innebär större klämrisk för barn och har hög problemfrekvens som genererar problem i mattransporter mellan våningar. Istället kan det bli så att personalen istället får bära upp mat, vilket också blir ett arbetsmiljöproblem. Tvåvåningsbyggnader försvårar också övergången mellan inne- och utevistelse på ett sätt som försvårar för barngruppen att komma ut på gården, men också missgynnas det pedagogiska arbetet genom en sämre tillgång till hemvistet. I en mindre enplansförskola kan ytterdörrarna enklare stå öppna så att de större barnen själva kan gå in och hämta någon sak eller springa på toaletten. Det barnstyrda utforskande lärandet som uppstår i stunden försvåras.

Nyttoeffekt: Olyckor minskas och orosmoment för både barn och pedagoger reduceras. Arbetsmiljön blir bättre och övergången mellan avdelning-hall-gård blir lättare för pedagoger och barn.

4. Kravställ att personaltäthet upprätthålls även vid sjukdom och ledighet

Motivering: Det skall inte tillåtas att systematiskt undvika användandet av vikarier om personaltäthet med ordinarie bemanning är på miniminivå genom att ständigt flytta runt personal mellan avdelningar. Tyvärr har många megaförskolor satt detta i system.

Nyttoeffekt: Stressen hos personalen förebyggs och långsjukskrivningar kan minska. Högre grad av trygghet inom avdelningarna och bättre förutsättningar för ett kontinuerligt pedagogiska arbete.

5. Förbjud systematisk omflyttning av barn mellan avdelningar

Motivering: Barn ska inte dagligen systematiskt flyttas runt mellan avdelningar enligt det som kallas "gästsystemet". Detta sätt att lösa bristande bemanning är tyvärr mycket vanligt. Det skapar otrygghet för de drabbade barnen och oro och konflikt i barngrupperna. Detta lämpar sig särskilt illa på megaförskolor där graden av anonymitet mellan avdelningar och våningsplan är större. Barn med särskilda behov och NPF har svårt att anpassa sig till dessa ständiga förändringar.

Nyttoeffekt: Att alla barn kan känna sig trygga med att få spendera dagen med sina egna kompisar och pedagoger. Högre grad av trygghet inom avdelningarna och bättre förutsättningar för ett kontinuerligt pedagogiska arbete.

6. Minst ett basrum och två grupprum per avdelning

Motivering: Det är avgörande att hemvisten har tillräckligt många rum för att möjliggöra uppdelning av barngruppen i mindre grupper. Detta behövs för att skapa lugna stunder och fokus för exempelvis lekträning, skapande och annan pedagogisk verksamhet. Om hemvisten har färre än tre egna rum saknas möjlighet till avskildhet och återhämtning, vilket utgör ett problem. Det blir till exempel svårt att erbjuda en ostörd plats för enstaka barn som behöver vila. För trånga hemvister leder till stök och hög ljudvolym. Det i sin tur kräver

att barnens lek organiseras i högre grad än vad som är önskvärt. Bristen på fri golvyta innebär att det inte finns utrymme för fri lek, rörelselekar eller byggande. Det ställer också krav på att hela tiden plocka undan material och avbryta lekar, i stället för att låta dem fortgå över tid. Detta hämmar barnens kreativitet och motoriska utveckling. Det är viktigt att hemvisten är avdelningens egen och inte delas med andra, vilket tyvärr ofta förekommer i nybyggda förskolor.

Nyttoeffekt: Lugnare för alla barn, inkl barn med särskilda behov och NPF. Bättre arbetsmiljö och ljudnivåer för pedagoger, bättre miljö för barnen, högre grad av trygghet, självständig lek och motorisk utveckling.

7. Kravställ minsta storlek per hemvist

Motivering: Kravställ minsta yta per hemvist. Vårt förslag är minimum 108 kvm (6 kvm/barn) då vi ser att det går att tillskapa tillräckligt med yta för ett basrum och två grupprum, och på så vis uppfylla funktionskrav. Anledningen att vi önskar att frågan om yta/hemvist bör utredas och kravställas i funktionsprogrammet är för att säkerställa att önskat funktion uppnås. Utan en minimiyta riskerar brister uppstå i jakten på minskade kvadratmeter, för att minska byggkostnaden. En minimiyta är en kvalitetsgaranti - att enbart kravställa funktion blir många gånger bristfälligt. Detta för en god fysisk miljö utan trängsel som understödjer fysiska lekar, stora lekar, rum för fokus och återhämtning osv. Som jämförelse är Sisabs konceptförskola Framtidens förskola endast 87 kvm/hemvist, vilket är alldeles för trångt. Våra barns tidigare standardförskola L från 80-talet hade i snitt 117 kvm/hemvist fördelat på fyra rum.

Nyttoeffekt: Med lokaler som understödjer verksamheten ökar välmåendet. En god fysisk miljö brukar i lärmiljöer kallas "den tredje pedagogen".

8. Max två avdelningar per kapprum och entré

Motivering: Fler barn skapar trängsel, vilket innebär stresspåslag för barn och personal, samt skapar en ohållbar miljö för barn med särskilda behov och NPF.

Entré och kapprum som delas med många blir en flaskhals vilket gör det svårt att få en smidig in och utgång för verksamheten. Våra barns 8-avdelningsförskola har dagligen stora problem med trängsel den tid på eftermiddagen då många föräldrar kommer för att hämta. Med anledning av detta har föräldrar blivit ombedda att göra snabba hämtningar. Megaförskolornas storskaliga entréer skapar inte bara trängsel utan även praktiska och logistiska problem med att hantera barnens kläder som blir utspridda på olika ställen i byggnaden. Somliga kläder är i groventrén (skor, overall), andra kläder i hallkorridoren (regnkläder, varm tröja, mössa, vantar), andra kläder i hemvisten i en helt annan del av byggnaden (varm tröja, extrakläder, strumpor etc) och ibland är vissa kläder i torkrummet. Att behöva springa runt och leta efter barnens kläder i hela huset inför utgång skapar extra arbetsmoment och onödig stress, både för pedagoger, barn och föräldrar.

Nyttoeffekt: Kapprumssituationen kan bli en trygg stund där närhet ersätter stress, och möjlighet för småprat med pedagoger och andra familjer. Enklare och mindre konfliktfyllt för föräldrar och barn.

9. En lugn matsituation

Motivering: Varje avdelning ska kunna äta lunch och mellanmål i en pedagogisk och lugn miljö. Detta kräver ett eget och avskilt rum, dvs ej ett öppet torg som samtidigt delas med andra avdelningar och där andra barngrupper, pedagoger, anställda hela tiden passerar förbi. Givetvis ska varje avdelning kunna äta sin lunch i lugn och ro utan att dela torget med andra avdelningar.

Nyttoeffekt: Bättre matro för alla barn, inkl barn med särskilda behov och NPE, bättre ljudmiljö vilket underlättar för socialt samspel mellan vuxna och barn, högre grad av trygghet.

10. Alla avdelningar bör ha egen toalett- och skötrum

Motivering: I de megaförskolor som kommunen bygger idag delar två avdelningar på ett gemensamt toalett- och skötrum, vilket skapar problem i vardagen. Alla avdelningar bör kunna stänga om sig så att barn inte

försvinner iväg till andra avdelningar. Det handlar också om att toaletterummet behöver vara en lugn plats för barn att uträtta sina behov. Alla småbarnsavdelningar bör ha tillgång till små barntoaletter. Ett exempel på hur det brister på våra barns nybyggda 8-avdelningsförskola är att alla toaletter är vuxentoaletter inne i små toalettåsar. Barn som tidigare kunde gå på toaletten och spola själva hänvisas nu till potta vid foten av toaletten, vilket är trångt. Alternativt krävs en personalresurs för att hjälpa och hålla barnet, vilket inte alla barn upplever som avslappnat.

Nyttoeffekt: Trygghet för barnen, bättre tillsyn och säkerhet för pedagoger

11. Minst ett större samlingsrum per förskola

Motivering: Varje förskola behöver ett avskilt rum som fungerar för större samlingar, kull- och rörelselek, dans och stora bygglekar. Dessa kvadratmeter för gemensamma rum får inte räknas bort från hemvisterna.

Nyttoeffekt: Att det finns rum som understödjer barnens rörelsebehov och motoriska utveckling. Viktig avlastning de dagar barnen inte kan gå ut på grund av dåligt väder.

*Dimitra Blomberg
Lisa Deurell
Kristina Halling
Adam Ulveson*

*Nätverket Stoppa megaförskolan
Bagarmossen, 2025-05-19*

Lästips.

Alvestad, T., Bergem, H., Eide, B., Johansson, J., Os, E., Pálmadóttir, H., Pramling Samuelsson, I., & Winger, N. (2014). *Challenges and dilemmas expressed by teachers working in toddler groups in the Nordic countries. Early Child Development and Care*, 184(5), 671-688. <https://doi.org/10.1080/03004430.2013.807607>

Boverket. *Vägledning för skolor och förskolor*; <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltadlivsmiljo/arbetssatt/skolors-miljo/>

Boverket. (2020). *Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling* (Rapport 2020:24). <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2020/barnkonventionen-i-fysisk-planering-och-stadsutveckling.pdf>

FN. (1989). *Konventionen om barnets rättigheter*. <https://unicef.se/barnkonventionen>

Föräldraförening vid Brita Maria Renlunds daghem (2024), *Kommunalbesvär till Helsingfors förvaltningsdomstol*, <https://megaforskolan.se/wp-content/uploads/2024/10/Overklagande-Helsingfors-forvaltningsdomstol.pdf>

Kalliala, M. (2024). *Expertutlåtande 17.10.2024 angående det planerade daghemmet på Ensi linja*. Hämtad från <https://megaforskolan.se>

Kunnskapsdepartementet. (2011). *Barnehagenes organisering og strukturelle faktorerers betydning for kvalitet*. <https://kudos.dfo.no/dokument/5832/barnehagenes-organisering-og-strukturelle-faktorers-betydning-for-kvalitet-2>

Sveriges Lärare (2025), *Sammanställning av enkät om megaförskolor, Är förskolan en skolform eller en hönsgrärd?*, <https://www.sverigeslarare.se/om-oss/foreningar/stockholm/nyheter/sammanstallning-av-enkat-om-megaforskolor/>

Sveriges Lärare (2024), *Tryggare kan alla vara*, <https://www.sverigeslarare.se/om-oss/opinion-debatt/undersokningar/tryggare-kan-alla-vara/>

Vi Lärare (2025), *Sveriges Lärare sågar jätteförskolor - blir hönsgrärdar*, <https://www.vilarare.se/forskolan/arbetsmiljo/sveriges-larare-sagar-jatteforskolor-blir-honsgardar/>

Vi Lärare (2025), *Efter kritiken - de tar fram maxgräns för förskolor*, <https://www.vilarare.se/forskolan/fokus/efter-kritikenstockholm-tar-fram-maxgrans-for-forskolor/>

Wallerstedt, C., & Pramling, N. (2023). *Att arbeta lekresponsivt*. Gleerups.